

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Udgivet af Odense Højskoleforenings
bestyrelse ; samlet af Johannes Nielsen ;
Omslag tegnet af Peter Henriksen.

Odense Højskoleforening 1896-1921

Odense : Andelsbogtrykkeriet i Odense, [1921]

67 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

Odense
Højskoleforening.
1896-1921.
1921.

34³ - 366

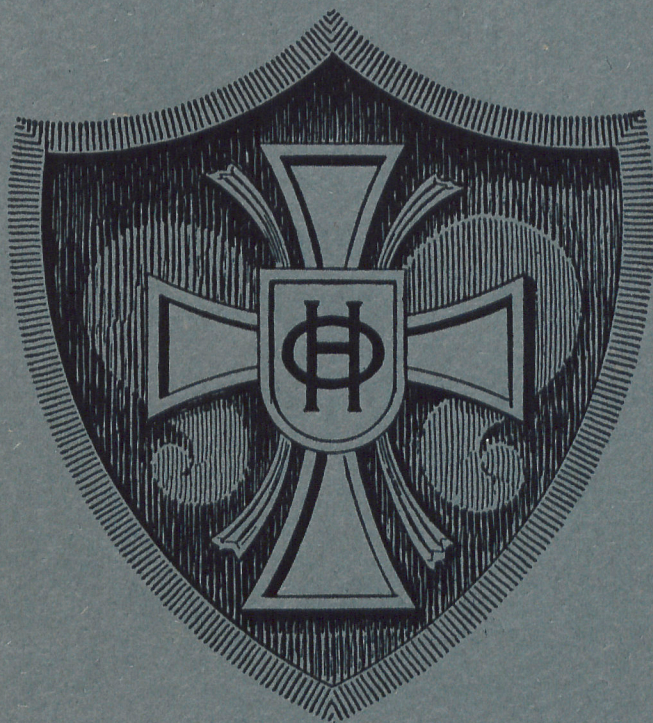
Det Kgl. Bibliotek

130024709958

ODENSE HØJSKOLEFORENING

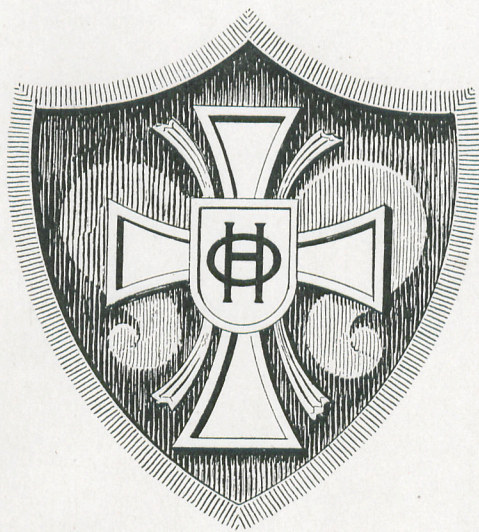
1422.1334

1896 · 1921

ODENSE HØJSKOLEFORENING

1896—1921

ODENSE HØJSKOLEFØRENING

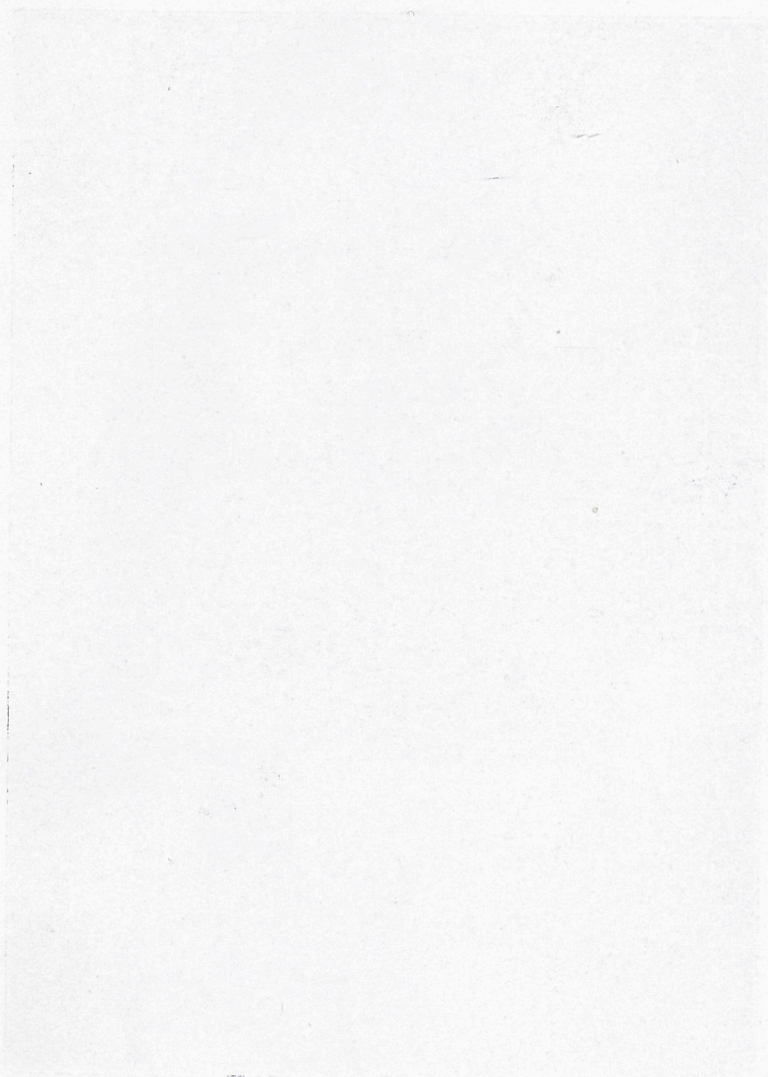
1896 · 1921

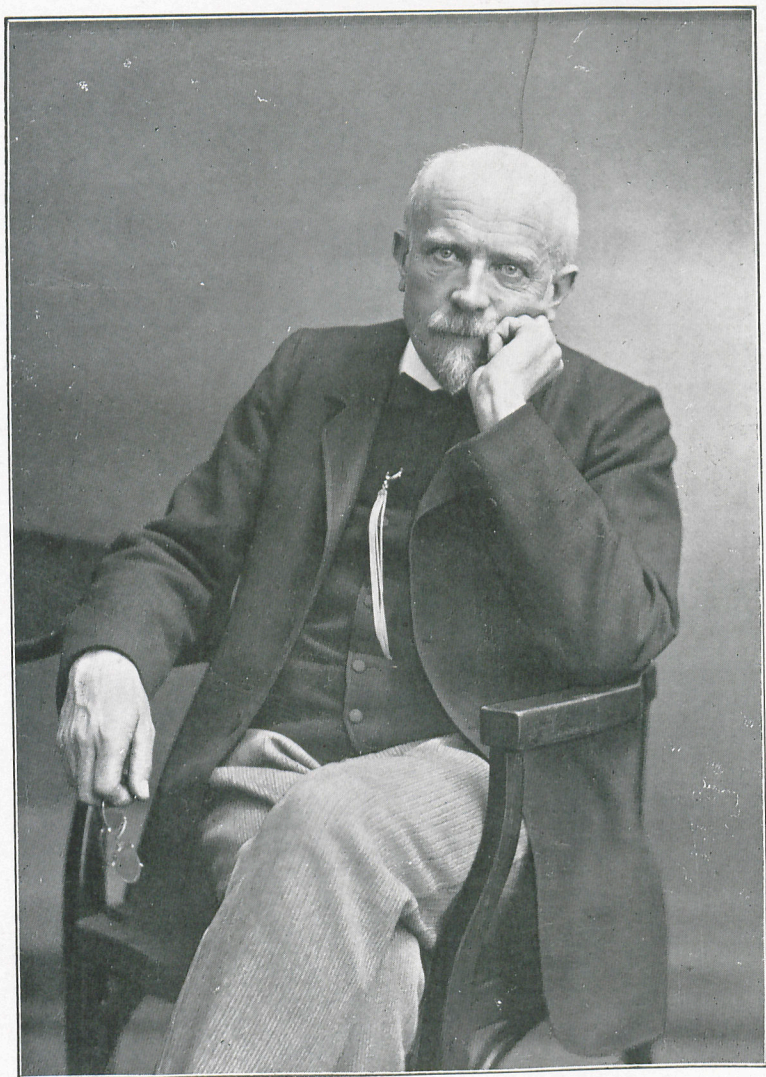
Side

INDHOLD:

- 5. Hvorfor jeg er Christen. Af Pastor E. Koch.
- 9. Erindringer fra Odense Højskoleforenings Tilblivelse og Virksomhed gennem 25 Aar. Af Peter S. E. Petersen.
- 31. Sangkorets Historie. Af Frk. Ida Hey.
- 35. »Guldmagere«. Af Sofie Breum.
- 37. Huset. Af H. Bøgedal.
- 48. Et gammeldags Hjem. Af Pastor E. Koch.
- 54. Minder fra Præsten Ludvig Helwegs Hjem. Af Forsøgsleder Leopold Helweg.

HVORFOR JEG ER CHRISTEN

Hvis jeg kortelig skulde sige, hvorfor jeg er Christen — hvordan det er gaaet til, at jeg er bleven det, og hvorfor jeg vil være det — saa vilde jeg ganske simpelt udtrykke det saaledes: Fordi jeg i Christendommen — og i intet andet i Verden — finder det, som jeg kan *leve* af og paa.

Jeg er ikke blevet en Christen *fordi man har tankemæssigt bevist* Christendommens Sandhed for mig. Jeg er ganske vist paa det rene med, at der kan siges adskilligt om Christendommens Fornuftmæssighed, og de sædvanlige Paa-stande om, at Christendommen strider imod den sunde Fornuft og at man maa gøre Vold paa sin Tænkning for at kunne være en Christen, gør kun meget lidt Indtryk paa mig. Det synes mig, at der er langt mere Fornuft i den Forestilling, at Gud har skabt os Mennesker for at vi skal være hans Børn, og gør Udvej for os til at blive det, end i den Forestilling, at der til syvende og sidst slet ingen Mening er i den hele Tilværelse, at vi er her for at æde og drikke og dø — Slægt efter Slægt, indtil engang Solen brænder ud, og Jorden bliver øde og tom, som den var fra først af. Dette sidste synes mig at være ganske mod al Fornuft. Men jeg forstaar jo godt, at hermed er *ingenting bevist* om Christendommens Sandhed. Kan der saaledes siges noget for Christendommens Sandhed og Virkelighed, saa kan der aabenbart ogsaa siges noget imod den — Ja og Nej, for og imod vil her blive ved at vippe imod hinanden, og det vil aldrig kunne komme til nogen endelig Afgørelse, et sidste afgjort Ja eller Nej. — Og *selv* om det lod sig tænke, at Christendommens Sandhed lod sig tankemæssigt godtgøre, saa alle Fornægtelsens Paa-stande blev helt slaaet ned og fuldstændig tilintetgjorte — saa alle Mennesker, der kunde tænke og drage Slutninger, blev nødt til at sige: Jo, Christendommen *er* Sandheden — saa var man jo dermed paa en vis Maade ikke kommen et Skridt videre, ikke bleven en Smule mere Christen, end man var i Forvejen, — fordi det at være en Christen er noget helt andet end at give sit Samtykke til Christendommen paa lignende Maade, som man giver sit Samtykke til forskellige andre Sandheder, paa lignende Maade, som man giver sit Samtykke til den Sandhed, at Jorden er rund, og at den bevæger sig omkring Solen. Noget, som man kan gøre ganske koldsindigt og ligegyldigt, upersonligt, uden at det faar det mindste med ens inderste Sjæleliv at gøre. Saa naar Mennesker til alle Tider har syslet flittigt og ivrigt med »Beviserne« for Christendommen og tænkt sig, at naar de kunde faa Beviserne godt i Orden, saa havde de dermed ført Christendommens Sag frem til Sejr, saa har de i Virkelig-

heden taget Fejl og spildt deres Kræfter, ja man maa vel nærmest sige, at dersom det kunde tænkes at lykkes dem at faa Beviserne i Orden, saa det var bleven godtgjort, som at to og to er fire, at Christendommer er Sandhed, saa vilde de snarere dermed volde Fortræd end Gavn, fordi de dermed vilde friste Mennesker til at tage det hele som en Forstandssag, der ikke kom det inderste i Sjælen synderlig ved.

Nej, naar jeg er bleven Christen, da er det *ikke* fordi jeg har faaet Christendommen bevist ved Ræsonnementer og Tankeslutninger. —

Og det er heller ikke bare, *fordi jeg har været vant til at omgaas christne* Mennesker fra min *Barndom*. Min Christendom er ikke bare en *Arv* fra mit christne Barndomshjem. Dermed skal ikke være sagt, at det *ikke* har *betydet noget* for mig, at jeg stammer fra et christent Hjem og i det hele tilhører en Slægt, hvor man er vant til at bøje sig dybt for det gamle Evangelium.

Det kan tværtimod betyde *overmaade meget*, maaske mere end man selv ved af, at være voxet op i et christent Hjem og have saa at sige indaandet christen Luft fra sit Livs Begyndelse af og have levet sin Ungdomstid imellem Mennesker, der var Christne af inderste Overbevisning og gjorde Alvor af at leve paa Christendommen — øvede sig i at træde i vor Herres Spor — ikke vilde være andetsteds end hvor han var — tyede til ham i i deres Livs vanskelige Øjeblikke og døde, idet de gav deres Sjæl over i hans Haand. — Hvad det har at betyde med Hensyn til at blive en Christen, det er mere, end der kan siges. De, der har havt det saaledes, har havt et stort *Forspring* for dem, der ikke har havt det saaledes. Og saa er det dog alligevel ikke det, der er det *afgørende*. Hvor meget end en god Arv kan betyde — man kan dog ikke i dybeste Forstand *arve* sin Christendom paa samme Maade, som man arver sit Fædrenegods eller sine Ansigtstræk eller sit Temperament. — Sin Christendom maa man selv *leve* sig ind i — den maa *vindes* og tilegnes igennem personlig Oplevelse og Erfaring.

Og naar jeg *nu* er Christen og vil være det — og ikke kan tænke mig andet end at blive ved at være det Livet ud — saa er det ikke blot fordi Fader og Moder var det, og jeg ikke kunde tænke mig Muligheden af at skille mig fra dem og gaa andre Veje end deres, — men det er aller mest, fordi jeg selv har gjort *Erfaring om, at Christendom er noget, man kan leve paa*, ja den er i Virkeligheden *det eneste*, der kan leves paa.

Jeg har nemlig forstaaet, at det at *leve* er det samme som at være *god*. Ikke blot være *klog* og dygtig og heldig og have Lykken med sig; thi man kan være klog og dygtig og heldig og dog slet ikke leve — og ikke blot være saadan, hvad man i Almindelighed kalder et »godt« Menneske, et skikkeligt og ordentligt Menneske, men være et *fuldkomment* Menneske — være istand til at leve Livet helt rent, helt fri for Pletter — helt saadan, som Gud har skabt det til at leves. Det er det, Jesus Christus siger til den Mand, der spørger: Hvad skal jeg gjøre for at arve evigt Liv? — han siger: *Hold Budene!* Det vil sige: Gud har sat *Love* for Menneskelivet. Han har

ikke sat os Mennesker ind i Verden og sagt til os: Lev nu Livet paa bedste *Beskub*, — saadan som I finder mest Behag i at leve det! det gjør ikke saa nøje, hvordan det bliver, det kan blive nogenlunde, som I selv vil! Nej, han har sat os ind i Verden og sagt til os: Jeg har en ganske bestemt Mening med det Liv, I skal leve — jeg har ganske bestemte Veje, som jeg vil, I skal gaa ad, og jeg har et ganske bestemt Arbejde, som jeg giver eder at gøre — jeg har skabt eder i mit Billede, og jeg vil, at I skal ligne mig — mig, som er helt Lys, helt Renhed, helt Godhed — helt Kjærlighed — helt Sandhed. Til saa *store* Ting er I skabte — mindre skal I ikke nøjes med! — Dette er Herlighed, Salighed, udenfor det er kun Elendighed, Fortabelse.

Dette har jeg forstaaet: Det gælder for mig om at blive *god* — helt god, som Gud har skabt mig til at være. *Kunde jeg naa det*, saa vilde jeg naa mit Maal — det vilde være det samme som evig Salighed. *Kan jeg ikke naa det*, saa hjælper det mig ikke, om jeg kan naa alt mulig andet — saa er dog mit Liv forfejlet, og jeg er gaaet evig fortabt. *Dette har jeg forstaaet*. At det er saadan, at Livet er indrettet, derom nærer jeg *ikke den ringeste Tvivl*, det er for mig det visseste af alt. — Og dette er for mig den *lige Vej hen til Jesus Christus*.

Thi naar jeg spørger mig selv: *Er du da god*, saadan som Gud vil have dig? Holder du Lovene, som Gud har sat for dig — denne Lov om Lys og Renhed og Sandhed og Kjærlighed, som Gud har sat for dig og alle Mennesker? — saa kan jeg ikke, hvis jeg da ikke vil lyve slemt, svare mig selv andet end dette: Nej, jeg er det ikke! Og naar jeg spørger mig selv: Er der nogen Udsigt til, at du kan blive god, som Gud vil have dig? tror du, at du med Tiden kan arbejde dig op til det? saa maa jeg atter svare: Nej, det tror jeg ikke, jeg kjender mig selv saa godt, at jeg ved, at der er ikke den fjerneste Mulighed for, at det kan ske.

Et Menneske er en forunderlig Ting. Paa den ene Side noget stort, Skabningens *Krone og Herlighed*. Paa den anden Side en *sølle stakkels* Ting — paa en vis Maade det mest sølle og stakkels af al det, der rører og bevæger sig paa Jorden — egentlig det *eneste* af det alt sammen, der ikke er, som det skal være, og ikke kan, hvad det skal kunne. Blomsten følger sin Natur uden Vanskelighed og bliver netop det skønne og fine, som den er skabt til — den følger ganske *Loven*, som Gud har sat for den — og Fuglen, der flyver under Himlen og bygger sin Rede og sørger for sit Afkom, har det paa samme Maade, som Richardt siger det i sin Sang om Lærken: »I Stigen og i Fald du følger tro dit Kald, og derfor har du vel saa glade Dage.« — *Vi Mennesker* alene ligger i uafbrudt Strid med os selv — i stadig Uro, stadig Frygt — vi har Længsler, der gaar uendelig meget *højere* end hele den øvrige Skabnings, men det vi længes efter, kan vi ikke naa. Naar vi taler alvorligt til os selv og er ærlige mod os selv, saa siger vi til os selv: *«Det gode jeg vil, det gjør jeg ikke . . . jeg elendige Menneske!»*

Men saa midt i al denne Haabløshed, denne Forvirring og Uro og

Mismod møder vi *ham*, som ikke kjender til Forvirring eller Uro og Mismod — Han, der helt *magter Livet*. — Alle vi andre kjender til det at have en urolig og bange Samvittighed, ja, de bedste af os kjender det mest — jo frommere og alvorligere et Menneske bliver og jo nærmere til Gud han kommer, desto mere vil han anklage sig selv og desto haardere dømme sig selv, og desto dybere sukke over sin Synd og Mangel paa Godhed. Men hos ham er der slet intet af dette. — Han er altid i *Lige-vægt*, han er altid Sejrende. Han kan altid det, han skal. — den Lov Gud har sat for ham, den opfylder han helt. Det, han bliver sat til at gøre, det gør han altid — han er altid god og der er slet intet af det onde i ham, o: Han har *Livet*. Han forstaar til Fuldkommenhed at leve — alt det, som mine Længsler stunder til, det finder jeg i ham.

Han har altid uhindret Adgang til Gud, der er intet hos ham, der spær-
rer ham Vejen.

Og naar han saa rækker sine Hænder ud imod mig og siger: Kom til mig du og alle I, som arbejder og er besværede, og jeg vil give eder Hvile for eders Sjæle, o: Jeg vil hjælpe eder til at leve det fuldkomne Menneskeliv, som *jeg lever* — det er jeg kommen for, og dertil har jeg Magt — saa er det mig *umuligt* at skyde de Hænder tilside og sige: Jeg kan godt undvære dig — ja, jeg lever bedst uden dig! Jeg *kan* ikke andet end række *mine* Hænder ud mod ham og sige: Velsignet være du!

Der kan være megen Usikkerhed og Vaklen i min Sjæl endnu — men der er noget i mig, som ikke er usikkert og ikke vakler — nemlig de *to Ting*: Jeg længes efter at være god, helt god, som Gud har skabt mig til at være, det er Livet for mig om at gjøre, at jeg bliver det, — og det helt gode har jeg ikke fundet andetsteds end hos Jesus Christus, og kan han ikke hjælpe mig til det, saa er der ingen der kan. Men dermed er saa ogsaa for mig blevet en *given* Ting, at jeg maa være en Christen. Thi udlevere mig selv til Fortabelse, til et Liv i Meningsløshed, en Higen for at naa et Maal, som aldrig kan naas, det *kan* jeg ikke, — dertil er der for megen Villie til Liv i mig!

E. K.

ERINDRINGER FRA ODENSE HØJSKOLEFORENING TILBLIVELSE OG VIRKSOMHED GENNEM 25 AAR

I Vinteren 1895—96 var jeg paa Ryslinge Højskole. Vi var tre Elever fra Odense, de øvrige havde deres Hjem paa Landet. Det blev for mig en Tid, som jeg, naar jeg siden tænker tilbage paa den, mindes med Glæde og gerne levede om igen. Ved at høre *Alfred Povlsens* Foredrag om Menne-skeslægts Levnedsløb fik vi unge Øjnene opladt for mangt og meget som hidtil havde staaet dunkelt for os, *Peder Andresen* førte os ind i Naturens vidunderlige Verden, *Thomsen* og unge cand. *Lorentzen* hjalp os venligt og forstaaende, og to Dage om Ugen kom *Karl Povlsen* og fortalte os den danske Kirkes Historie.

Saa var der det daglige Samliv med Kammeraterne og vore Diskussioner, disse Aftener, hvor alt det ophobede Sprængstof fattede af. — Ja vist var de meget umodne, men de var udviklende, vi lærte at tænke. Hvor vilde jeg ønske, at der havde været mange unge fra Byerne med i hin Flok, ja i den Skare af unge fra Landet, der er søgt til Højskolen.

Adskilligt vilde da have været anderledes og bedre i Byerne, end det er nu. Jeg tænkte siden meget paa dette mærkelige Forhold og grundede paa, hvad Aarsagen kunde være og hvad der kunde gøres for at faa By-ungdommen med ind under Højskolens Paavirkning. I et Aars Tid havde jeg været Formand for Friskolens Ungdomsforening. Denne var oprindelig tænkt som et Samlingssted for Friskolens tidligere Elever, nu havde man ogsaa lukket op for andre unge med det Resultat, at disse, hvortil jeg hørte, blev langt de fleste; da man desuagtet fra den anden Side gjorde Fordring paa Hovedindflydelsen i Foreningens Ledelse opstod der til sidst et saa spændt Forhold, at det bedste for begge Parter, syntes det mig, var at vi skiltes.

En Efteraarsdag i 1896 henvendte jeg mig til Frøken *Karen Jørgensen* paa Højskolehjemmet og spurgte hende, om vi kunde faa Lokaler paa Højskolehjemmet til en ny Forening, som vi var nogle unge, der havde talt om at oprette.

Karen Jørgensen, som intet kendte til mig, lovede at tænke over Sagen, saa kunde jeg komme igen om nogle Dage. Da disse var gaaet, og jeg atter stod i *Karen Jørgensens* Stue, fik jeg den glædelige Meddelelse, at vi maatte komme, hun skulde nok give os Husly.

Glad ilede jeg hjem og skrev Indbydelse til de mest forstaaende blandt de unge om at møde i Højskolehjemmet Mortens Aften. Mens Pensionær-

terne stak til Gaasen inde i Spisestuen, sad vi unge i Salen og talte om vore Fremtidsplaner. Disse maa ikke have været saa ringe endda, for da *Karen Jørgensen* havde »foret af« og kom ind til os, gik hun straks ind paa vore Planer, og lovede at være Medlem af det Udvalg vi valgte til at forberede den nye Forenings Dannelse. Til dette Udvalg valgtes desuden Frøken *Minona Bender*, Lærerinde, Frøken *Anna Sørensen*, Journalist *H. Lillevang*, Cyklehandler *Fred. Rasmussen* og jeg.

Der blev nu holdt flere forberedende Udvalgsmøder, hvortil vi bl. a. indbød Friskolelærerne *J. P. Frandsen* og *N. Grønbæk* og Lærer *R. N. Romose*, der, medens han var Lærer i Ejby, var Formand for »Frue Landsogns Ungdomsforening«, og om hvem vi vidste, at han interesserede sig meget for et kristeligt Ungdomsarbejde.

Med November Maanedes Udgang var vi færdige med de forskellige Forberedelser, og vi indbød saa til et Møde i Højskoleforeningen Mandag Aften den 6. December. Blandt de indbudne var bl. a. Præsterne *Barsøe*, *Kall*, *Koch* og *Nygaard*, Lærerinde, Frøken *Andersen Bo*, Landbrugslærer *Hans Appel*, Lærer *P. Skov*, Bankbud *Nielsen*, Snedker *P. Jørgensen* og Snedker *Torvald Hansen*. Da alle var samlet i Klaverstuen valgtes Valmenighedspræst *Fred. Nygaard* til Ordstyrer, og Lærer *Romose* gjorde Rede for Udvalgets Planer.

Under den følgende Forhandling var *Romose* Talsmand for en direkte kristelig Paavirkning, medens *Fred. Nygaard* krævede Plads ogsaa for andre Livsværdier, ogsaa han mente dog, at Kristendommen skulde være det bærende i hele Virksomheden. Modsætningerne var altsaa ikke større end at vi jo kunde gaa sammen i Arbejdet, og det vedtoges herefter at stifte Foreningen. Jeg havde udarbejdet et Udkast til Love, som blev oplæst og vedtaget med nogle mindre Ændringer.

I Paragraf 1 staar, at Foreningens Navn er »Højskoleforeningen for Odense og Omegn«. (Navnet er senere forandret til »Odense Højskoleforening«.

Paragraf 2 kom til at lyde saaledes:

»Foreningens Formaal er paa et folkeligt og kristeligt Grundlag at samle yngre og ældre Mænd og Kvinder om Foredrag, Oplæsning og Diskussion og særlig søge at skaffe et Hjem, hvor de mange unge, der savne et saadant her i Byen, kunne søge hen i deres Fritid.«

Til Bestyrelse valgtes: *Karen Jørgensen*, *Maren Bo*, *Minona Bender*, *Anna Sørensen*, *Fred. Nygaard*, *E. Koch*, *R. N. Romose*, *Fred. Rasmussen* og *Peter S. E. Petersen*. Suppleanter blev Frøken *Emilie Bender*, Frøken *Christiansen*, *Frandsen* og *Lillevang*. Til Revisorer valgtes Bankbud *Nielsen* og *Grønbæk*.

Næste Dag holdt Bestyrelsen sit første Møde og her valgtes *Fred. Nygaard* til Formand, *Romose* til Næstformand, *Frk. Bo* til Kasserer og jeg blev Sekretær. *Karen Jørgensen* meddelte, at indtil videre stod Højskolehjemmets Læse- og Samtalestue og Salen til Afholdelse af Møder til fri Raadighed, saa at de derved indvundne Penge kunde anvendes til Foredragsholdere.

Formanden lovede at holde det første Foredrag og der bestemtes en Julefest med Juletræ og et Par Timers Dans. Den Aften lovede Pastor *Koch* at tale. Der blev iøvrigt taget Bestemmelse om Indkøb af forskellige Spil. — Kortspil maa ifl. Lovene ikke finde Sted i Lokalerne.

Saa var Grunden da lagt, nu gjaldt det om at faa bygget noget godt paa den og i den Henseende hjalp Bestyrelsens Medlemmer troligt hinanden.

Pastor *Nygaard* var utrættelig, han var Præst baade for Odense og Sdr. Næraa Valgmenigheder, og naar han hver anden Søndag havde prædiket i Odense om Formiddagen, og i Sdr. Næraa om Eftermiddagen, rejste han atter til Odense til Mødet i Højskoleforeningen om Aftenen. Jeg ser ham endnu i Tankerne, som han sad med Uret i Haanden, naar Tiden nærmede sig, da han skulde afsted — han vilde gerne trække Afskedsstunden ud saa længe som muligt.

Fred. Nygaard var godt kendt i Højskolemændenes Kreds, og i disse første Maaneder talte bl. a. *Ludv. Schrøder* og *Holg. Begtrup*.

Efter Foredragene var der gerne Op-læsning eller Sang af et af Foreningens Medlemmer og hver anden Søndag legede

de unge. — Det var mest Lærer *Romose*, der tog sig af de unge, han var meget optaget af, hvad der kunde gøres, navnlig for de unge, der ikke havde noget Hjem i Byen, og han sparede sandelig ikke sig selv.

I Foraaret 1897 fik han lavet et Sangkor med den svensk fødte Sanglærer *Ivar Koch* som Dirigent. Han afløstes senere af *Hindse Nielsen* og Typograf *Petersen*.

Vi var foreløbig som et lille Vennelag, der havde det saa inderlig godt og rart sammen; skønt forskellige i saa meget, følte vi, at her var der en stor og bærende *Ide*, der samlede os, og som vi var gaaet i Tjeneste hos, og det bar os ud over de daglige Smaabesværligheder.

Da vi naaede Foraaret og Møderne holdt op, følte de fleste det sikkert som et virkeligt Savn, at vi ikke foreløbig skulde mødes. Festudvalget forberedte nu en Sommerudflugt, der skulde gaa til Holstenshus og Brahetrolleborg en Søndag i Juni, og den Dag mødtes vi saa igen. I Brahetrolleborgs Have lejrede vi os paa Grønsværet op ad en Skraaning, medens Pastor *Nygaard* fortalte lidt om Oehlenslagers Digtning og læste »Jesus i Naturen«.

Vi glædede os over den skønne Egn og over atter at være sammen.

Der blev improviseret Væddeløb, hvoraf navnlig de to Løb for unge Piger og gamle Mænd gjorde stor Lykke.

Fred. Nygaard.

Ved Korinth Kro blev vi fotograferet, og dette Billede, hvoraf her bringes en Gengivelse, kalder mange Minder frem fra Højskoleforeningens første lyse og glade Dage, ogsaa vemodige Minder om Venner, der ikke er mere.

Det blev sidste Gang Pastor *Nygaard* var sammen med os. Søndag den 29. August døde han. Det var et føleligt Tab for Højskoleforeningen,

Højskoleforeningens Bestyrelse fra de første Aar.

Første Række fra venstre: Frøken Anna Sørensen. Pastor Koch. Karen Jørgensen. Fru Clausen og Frøken Bo.

Bagerste Række: J. P. Frandsen og Foreningens to Revisorer: Bankbud Nielsen og Skolebest. Grønbæk. Redaktør Petersen. Cykleh. Rasmussen og Lærer Romose.

at han var gaaet bort; han havde i den korte Tid, det forundtes ham, været den en god Formand. Han jordedes under meget stor Deltagelse paa Sdr. Næraa Kirkegaard. Højskoleforeningen bad Tegnælærer *Jensen* tegne det Billede, der nu hænger i Salen. Lørdag den 4. September samledes Bestyrelsen for at vælge en ny Formand. Der var kun én Mening om, hvem det skulde være. Pastor *Koch* lovede saa at være Formand, og det er han som bekendt den Dag i Dag.

Alle vil være enige om, at det var et lykkeligt Valg. Hvad Pastor *Koch* har været for Højskoleforeningen i de næsten 25 Aar, han har været dens Formand, lader sig ikke fortælle i en kort Beretning; det aner man egentlig først noget om ved at se ham i Højskoleforeningen og vel bedst ved at være Vidne til hans Færden mellem de unge.

Søndag efter Søndag har han igennem Aarene ledet Højskoleforeningens

Møder, jævnlig har han talt, og de Aftener, da han førte Ordet, var saavist ikke de ringeste.

Der kunde nævnes adskilligt, der har været medvirkende til at gøre Pastor *Koch* til den gode Formand, som han er bleven. Der er dog to Egenskaber, som en Formand ikke kan være foruden, naar hans Gerning skal lykkes, disse to er *Troskab* og *Frisind*.

Vi, der har fulgt Pastor *Koch's* Virksomhed gennem Aarene, kan vidne, at den har været baaret og gennemtrængt af disse to kostelige, men desværre saa sjældne Dyder. Hvor har han været trofast mod Højskoleforeningen i disse mange Aar.

Som en Fader færdes han mellem sine »Børn«, og alle, baade de yngste og de ældste, glæder sig over, at han er hos dem. Og sker det — og det hænder —, at nogle af de yngste »Børn« er kommen lidt for højt til Vejrs og mere er optaget af Posen med Bolscherne end af Foredraget, saa er et advarende Blik fra Formanden tilstrækkeligt til at bringe de formastelige til Ro. Og hvor har hans *Frisind* staaet sin Prøve saa mangen en Gang. — Skønt selv grundfæstet i sin Overbevisning har han været rummelig nok til ogsaa at kunne lade anderledes tænkende komme til Orde. Dette, ikke at kunne respektere andres Overbevisning, naar den ikke netop i et og alt falder sammen med ens egen, er vel nok et af de Skær paa Livssejladsen, hvorpaa smaa Mennesker oftest strander. Pastor *Koch* har altid været forstaaende overfor nye Ideer, og var de første Betæneligheder overstaaet og han syntes, at her var noget, der kunde blive til Gavn og Glæde for Mennesker, saa var der ingen, man kunde lide mere trygt paa end ham. Man kan vel nok sige, at Pastor *Koch's* velkendte sociale Forstaaelse har sin dybeste Rod i hans Kærlighed til Mennesker.

Der er ingen Tvivl om, at det er denne der ogsaa har været Bærekraften i hans betydningsfulde Gerning blandt unge og gamle i Odense Højskoleforening.

Bibliotheket. Tanken om at faa oprettet et Bibliothek indenfor Højskoleforeningen fremkom allerede i 1898. Begyndelsen var en Henvendelse fra Pastor *Koch* i Byens Blade om at forære Bøger, ikke saadanne som man ikke selv brød sig om, men virkelig gode Bøger.

Denne venlige Henstilling blev fulgt af ikke saa faa, vi fik over 100 Bøger, de var ikke alle lige lette at fordøje for de unge. — *Jesper Brochmanns* Huspostil har næppe haft mange Læsere blandt Ungdommen. Der var dog ogsaa mange gode og læseværdige Bøger imellem, og efterhaanden som Medlemsantallet steg — og det gjorde det stadig — blev der Raad til at forøge Bogsamlingen. I en lille Forstue ved Siden af Salen blev Bøgerne anbragt, og fhv. Lærerinde Frøken *Dreyer* tilbød velvilligst at være Bibliothekar og at holde Orden i Læsestuen, som blev indrettet samme Sted, og dette vedblev hun med, saalænge hun boede paa Højskolehjemmet. Frøken *Thyra Lomborg* afløste da som Bibliothekar og blev efter nogle Aars Forløb efterfulgt af Frøken *Inger Dahl*. Nu har Fru *Strøm* i adskil-

lige Aar forestaaet Udlaanet, assisteret af Frøken *Carstensen*. Bogsamlingen er nu naaet op paa 1600 Bind. Mandag og Torsdag Aften Kl. 7¹/₂—10 er der stærkt Rykind, mest af unge, og de to Damer har da nok at tage Vare paa. En saadan Aften gaar der gerne opad halvandet Hundrede Bøger ud imellem Medlemmerne. Disse er glade ved at komme i Bibliotheket, og de, der ønsker det, er altid sikker paa at faa god Vejledning.

Højskoleforeningen voksede jævnt, navnlig kom der mange unge med, og da der var gaaet nogle faa Aar, var Pladsen for lille. En Tid hjalp vi os igennem som vi bedst kunde, men tilsidst stod det dog klart for Bestyrelsen, at nu maatte der gøres noget. Ved denne Tid, omkring Aar 1900, fraflyttede Pastor *Kall* sin Lejlighed i Stueetagen. Bestyrelsen forhandlede med *Karen Jørgensen* om at faa Plads her til Læse- og Samtalestue og til Bibliothek. Tillige ønskede man anbragt Fløjdøre mellem Salen og den ret store Klaverstue. Disse to tilsammenlagt vilde da rumme en noget større Forsamling.

Dette viste sig at være en god og hensigtsmæssig Ordning, og *Karen Jørgensen* gik ogsaa efter nogen Forhandling ind herpaa.

Højskoleforeningen skulde betale 800 Kr. i Leje om Aaret, iberegnet Lys, Varme og Renholdelse.

Da man samledes i den udvidede Sal og i Lokalerne i Stuen, var der almindelig Tilfredshed med Forandringen. Lokalerne blev holdt aabne hver Søndag fra Kl. 5 til 11 Aften, og om Søndagen fra 11 Form. til 11 Aften.

I 1901 trak Frk. *M. Bo* sig tilbage som Kasserer, det var en Influenza, der havde taget paa Kræfterne, Frk. *Bo* blev dog foreløbig i Bestyrelsen; vi vilde ogsaa meget nødig af med hende. Hun var knyttet til Testrup Højskole med Venskabs- og Slægtsskabsbaand og havde megen Forstaaelse af Højskolen og dens Opgaver.

Den nye Kasserer blev Frøken *L. Hey*, der næsten holdt ud som Kasserer i 20 Aar, til Sygdom i Familien i 1920 tvang hende til at opgive dette Arbejde, som hun egnede sig saa fortræffeligt for. Frk. *Hey* har altid haft »Orden i Sagerne« og har været flink til at varsko Bestyrelsen, naar det begyndte at true med Ebbe i Kassen. Ogsaa paa anden Vis har Frk. *Hey* fyldt sin Plads godt i Bestyrelsen i de mange Aar.

Fester. Tilslutningen til Højskoleforeningens Fester blev hurtig saa stor, at vi maatte se os om efter Plads andetsteds. Foreløbig fandt vi nogle hyggelige Lokaler i den gamle Ejendom i Overgade 10, som Handelsforeningen den Gang ejede.

Ved Nytaarstid 1898 holdt vi Julefest her. Pastor *Koch* talte, vi havde Juletræ og fælles Kaffebord og Ungdommen legede. Alle disse Herligheder betaltes med 35 Øre for voksne og 10 Øre for Børn.

For at sikre sig imod, at Forlystelserne skulde tage for stærkt Overhaand, blev det ved Foreningens Stiftelse bestemt og indsat i Lovene, at

der kun maatte holdes et Foraars- og et Efteraarsbal, foruden et Par Timers Dans ved Julefesten; disse Baller blev nu ogsaa indtil videre henlagt til Handelsforeningens Sal.

Kvinderne var den Gang i stort Flertal ved vore Baller, vistnok i endnu højere Grad end de er nu. Til Gengæld tror jeg, at de unge Mænd den Gang var mere »Kavalerer« end de nu er. Den Tanke, at en ung Pige skulde sidde dér den hele Aften uden at faa en Dans, var ikke til at udholde — altsaa maatte der »arbejdes«, og længe før Champagnegaloppens Toner for sidste Gang lød ud over Salen, var vi i en saadan Forfatning, at vi kunde »vrides op«. Havde det været god Tone, saa havde mange af os gerne smidt Frakken eller rettere Jakken —, for det var ogsaa et Særkende for Højskoleforeningens Baller, at her var alt det stive og opstyltede som blæst væk, her skulde man ikke »leje Livkjole« for at være med. Vi har i mange Aar haft den Glæde, at vor Formand kom og tog Del i Dansen — i flere Aar til Forargelse for adskillige snerpede Medborgerinder, som ikke syntes, at dette anstod sig en »velærværdig« Præst. For os unge blev Pastor Koch ikke mindre af den Grund — tværtimod.

Da ogsaa Pladsen i Overgade blev for lille, flyttedes Ballerne over i Industripalæet, og her var vi til Højskoleforeningen fik sit eget Hus.

De i de senere Aar saa stærkt om sig gribende saakaldte »moderne« Danse har endnu ikke funden Indpas i Højskoleforeningen. Vi »klarer os« godt med de gode gamle Danse, og det gør ingen Skaar i Festglæden, at vi ikke har Lejlighed til at danse »moderne«.

Vi har i Aarenes Løb flere Gange haft Kursus i gamle Folkedanse, ja for mange Aar siden, i Højskoleforeningens aller yngste Dage, drev vi det til at afslutte et saadant Kursus med en Opvisning, hvor vi var iførte de gammeldags Dragter. Hvor vilde jeg ønske, at nogle af disse kærnedanske Danse fra vore Forfædres Tid atter kunde faa Indpas blandt Ungdommen. En enkelt af dem, »Den toppede Høne«, har altid en sikker Plads ved vore Baller, det er vist fordi der kræves to Damer og en Herre til Parret. Bare vi havde nogle flere af den Slags.

Som den yngste af Bestyrelsen fik jeg straks overladt Ballerne, og min Erfaring fra de 25 Aar er, at vor unge Mænd og Kvinder omgaas hinanden paa en sund og naturlig Maade som gode Kammerater, der har man et bedre Værn mod de nedbrydende Kræfter end man opnaar ved Isolation og Forbud.

Det turde være en god og gylden Regel, vel værd at lægge sig paa Sinde, at man aldrig skal berøve et ungt Menneske en Fornøjelse, selv om den er mindre god, uden at give det en bedre istedet.

Derfor har Fornøjelserne — ogsaa Dansen — deres store Betydning indenfor de grundtvigske Sammenslutninger af unge.

Allerede da Højskoleforeningen nærmede sig sin første Fødselsdag var der nogle af Medlemmerne, der mente, at her var en passende Anledning til at faa »lidt god Mad«. Bestyrelsen var dog ikke anlagt for en saadan

Ekstravagance, men paa den anden Side syntes man, at der jo nok kunde være Anledning til at mindes Dagen ved en Kop Chokolade — og saaledes blev det. Baade det første og i alle de efterfølgende Aar har Højskoleforeningens Medlemmer været samlet 6. Decbr. om Aftenen til det traditionelle Fødselsdagsgilde.

Formanden har i alle disse Aar holdt Talen for Fødselsdagsbarnet og i næsten lige saa lang Tid har Højskoleforeningens gode Ven, Landskabsmaler *I. U. Bredsdorff*, læst Holberg og Hostrup. Sangkoret har ofte sunget og stundom har lokale Poeter stemt Harpen til Fødselsdagsbarnets Pris og Ordet har »været frit«, hvad Festdeltagerne dog kun i ringe Grad har paaskønnet.

I adskillige Aar holdtes denne Vinterens største Fest i Industripalæets Festsal, der altid var fyldt til sidste Plads. Der er vist ingen af de mange pragtfulde og straalende Fester, denne Sal har dannet Rammen om, der har kunnet maale sig med vore Fødselsdagsfester i Hygge og umiddelbar Glæde. I 1909 flyttede vi hjem i Slotsvænget med vore Fester, men Nissen flyttede med.

Grundlovsfesterne. Søndag d. 4. Juni 1899 holdt Højskoleforeningen Grundlovsfest i Aalykkeskoven. Højskoleforstander *H. Rosendal* talte om de Begivenheder, der førte til Grundlovens Tilblivelse.

Tilhørerne havde lejret sig paa Grønsværet og Taleren stod under et af de store Træer og foran ham laa hans Manuskripter paa en Cyklesaddel. — Det hele var saa prunkløst som vel muligt.

Der var intet af hele den ydre Opstilling, vi nu vanskeligt kan tænke os foruden, — men den levende Forbindelse mellem Taler og Tilhørere, der er en virkelig god Folkefests Kendemærke — den manglede ikke.

Gamle Rosendal, som jeg tror, vi allerede den Gang kaldte ham, sad inde med en umaadelig historisk Viden, og han forstod som faa at gøre denne Viden levende for sine Tilhørere. Som ung Lærer i Vejle gik han Morgentur med Amtmanden, som vel at mærke ikke var nogen ordinær Amtmand, men Martsministeren *Orla Lehmann*.

Vi skønner, at det heller ikke har været nogen ordinær ung Lærer, der her var Tale om, siden *Orla Lehmann* valgte ham til sin Omgangsfælle. Paa disse Ture fik *Rosendal* meget at vide, som han med den enestaaende Hukommelse, han havde, bevarede og forstod at gøre frugtbringende senere.

Hin Junidag i Aalykkeskoven blev vi gjort delagtig i disse Oplevelser, og den blev saaledes den bedste Indledning til Højskoleforeningens Grundlovsfester. Disse har stedse været tilgængelige for enhver, der vilde være sammen med os, og har som Regel samlet et anseligt Antal Tilhørere. Pastor *Koch* indleder Festen med en Tale for Danmark og derefter taler en anden af vore gode Mænd. Ved den sidste Grundlovsfest talte *Hanssen Nørremølle*. Efter Talerne spiser man sin medbragte Mad, drikker Kaffe — undertiden synger Sangkoret — og Ungdommens Leg til Tonerne af vore gamle Folkesange slutter Festen.

Udflugter. Højskoleforeningen har haft op mod et halvt hundrede mindre og større Udflugter. Her skal kun omtales nogle enkelte — — En af de første større Udflugter gik 1901 til *Sorø*. Oprindeligt var det Meningen, at vi der skulde mødes med Københavns Højskoleforening, men denne fik Forfald. Paa *Sorø Højskole* blev vi gæstfrit modtaget af Forstander *Dalsgaard*. Vi havde Fællesspisning; Menuen lød paa Fedekalvesteg og Rødgrød à 50 Øre pro persona. — — — Mens Regnen piskede paa Ruderne, fortalte Højskolelærer *Lars Nielsen* om Minderne, der knytter sig til *Sorøegnen*.

Højskoleforeningens første Udflugt Sommeren 1897.
Billedet er taget udenfor Korinth Kro.

Da Vejret klaredes, spaserede vi langs *Sorø Sø* til Akademihaven med *Ingemanns Hus* og *Holbergs Statue* og var i *Hvidernes berømte Kirke*, hvor vi dvælede ved *Absalons Grav*. Det blev en Udflugt, som endnu, 20 Aar efter, ikke er glemt, men som man gerne gjorde om igen.

Somren efter var vi i *Fredericia*, hvor vi nød Udsigten fra Voldene og ude ved Bastionen Danmark hørte Foredrag om Fredericiaslaget af en meget sympatetisk Kaptajn fra Fredericia. Det blev for flere noget af en Oplevelse at høre om disse minderige Begivenheder, her hvor vi havde de Steder for Øje, hvor de var foregaaet. I 1903 drog vi søværts, og det var *Samsø Rejsen* gjaldt. Vi var flere end »Fremad« kunde have ombord, saa nogle af os maatte betro sig til en gammel Skonnert, som »Fremad« havde paa Slæb, og da Kattegattets Bølger netop den Dag vendte det hvide ud og ingen af os plaskede husvant til Søs — saa vil man vist, uden større Vanskelighed, kunde forestille sig Følgerne. Omsider naaede vi *Samsø*. Her havde Samsingerne i den stærke Blæst ventet os med Heste og Vogne i det meste af et Par Timer. Snart var vi anbragte i Høet i de lange Høstvogne eller paa Tværsæder, som kom i en uafbrudt hoppende

Udflugt til Gabet Sommeren 1899.

Bevægelse efterhaanden som vi kom frem af de daarlige Veje. — Følgerne udeblev ikke; de af os der havde trodset Søens Grumhed, maatte nu give op, denne rumlende Bevægelse var mere end de indre Organer kunde holde til.

Paa den lange Køretur ind igennem Landet til Tranebjerg var vi Genstand for megen Opmærksomhed og »Deltagelse«.

Fællesspisningen i Tranebjerg var ikke »animeret«, der var ingen Appetit til Rødspætterne. I nogle faa Eftermiddagstimer saa vi Tranebjerg og Brattingsborg og Egnen deromkring. Nylig afdøde Fabrikant *Harald Lund*, en af Samsingernes bedste Mænd, var vor Fører og havde paa forskellig Vis sørget for os. Da Havet var kommen i Ro, stod vi atter til Søs, der var ikke mange ombord paa Skonnerten, da adskillige havde bjerget sig en Plads paa »Fremad«. Denne nye Situation maatte udnyttes og længe varede det ikke, før

Dansen gik saa let til Tonerne af en

Harmonika eller Mundharpe, hvad det nu var, mens »Desertørerne« fra

»Fremad«s overfyldte Dæk saa slukørede over til os og ønskede sig vel tilbage igen. — Den følgende Sommer var vi paa *Skam-*

Fra Udflugten til Fredericia Sommeren 1914.

lingsbanken, Sejlturen om igennem Bæltet var smuk og den vide Udsigt fra Højskamlinggjorde et overvældende Indtryk paa os alle og flere havde Taa-
rer i Øjnene, naar desaa ned imod Syd.

Synet af Skamlingsstøtten med de sprængte Stene, det synlige Vidne om præjsisk Vandalisme, greb mange stærkt. Fra den ejendommelige sten-

satte Talerstol indviedes Højskoleforeningens nye Fane. Denne var skænket af *Karen Jørgensen*, Lærerinderne *Maren Bo* og *Anna Petersen*. I det hvide Kors er Ordene »Dag og Daad« broderet med gul Silke.

Det vil føre for vidt at fortælle om alle de Udflugter Højskoleforeningen har haft. Af de større kan nævnes, at vi gentagne Gange har besøgt Vejle-egnen og været paa *Munkebjerg*, ved *Fakkegrav* og ude i *Grejsdalen*. Turene er gaaet over *Bogense* og videre med »egen Damper«. Sejlturen gennem *Vejle Fjord* hører vel nok til vore allerskønneste. Vi har atter besøgt *Fredericia* og *Skamling*, hvor der blev talt henholdsvis af *Kapt. Eigil Jørgensen* og af Højskoleforstander *G. Himmelstrup*. I *Sønderborg* og paa *Dybbøl* har vi været under Ledsagelse af præjsiske Gendarmere. Ogsaa *Langeland* har vi gæstet med Besøg i *Tranekær* og paa *Langelands Højskole*. Af andre Højskoler, vi har gæstet, er *Ryslinge*, hvor vi har været flere Gange, og *Vejstrup*, *Kerteminde* og nu sidste

Fra Fredericiaturen 1914.

Fra Udflugten til Fæno 1915.

og af Højskoleforstander *G. Himmelstrup*. I *Sønderborg* og paa *Dybbøl* har vi været under Ledsagelse af præjsiske Gendarmere. Ogsaa *Langeland* har vi gæstet med Besøg i *Tranekær* og paa *Langelands Højskole*. Af andre Højskoler, vi har gæstet, er *Ryslinge*, hvor vi har været flere Gange, og *Vejstrup*, *Kerteminde* og nu sidste

Sommer *Fiskerhøjskolen paa Snoghøj*. Ved disse Besøg har Forstanderen gerne talt og undertiden har vi deltaget i Gudstjenesten.

Paa adskillige af vore Udflugter har Pastor Koch holdt en kort Friluftsgudstjeneste. Vejret — Sommerudflugternes vigtigste Faktor — har ikke altid været Højskoleforeningen gunstig, længe saa det saaledes ud som om Højskoleforeningen kunde tjene som Barometer for andre, der vilde paa Udflugt.

Jeg mindes en af vore Langesøture før Banen kom. Vi var taget afsted, nogle pr. Vogn andre paa Cykler. — Da blev det et saadant Uvejr, at det var haabløst at tænke paa at cykle hjem, i hvert Fald for de unge Piger, der maatte paa Vognene, og adskillige af de unge Mænd blev i Langesø om Natten og fik anvist »Herberg« paa Kromandens Høloft, hvor jeg tror, at Assam var »Krofatter«.

Men hvad enten vi har haft Sol eller Regn eller lidt af hvert, saa er der et, der har været fælles for Højskoleforeningens Udflugter, de er altid foregaaet paa det jævne, det har ikke været Overdaadighed paa Mad og Drikke, der har skabt den gode Stemning. Vi har glædet os over den skønne Natur og over Samværet, og jævnligen har vi faaet det med hjem, der kunde fylde vort Sind.

I de sidste Dage af August 1899 var vi paa den første af de Sejlture, som nu fortsattes i en længere Aarrække og enten gik til Gabet eller som den Gang helt ud til Fyens Hoved. Det var nogle fornøjelige Ture, hvor vi paa Farten ud igennem Kanalen og Fjorden indaandede den friske Luft i fulde Drag og glædede os over Udsigten.

Landstigningen var ikke det mindst fornøjelige, denne foregik af en Stige, der fra »Fremad«s høje Forstavn blev firet ned i en Baad, over hvilken vi entrede i Land — der har ogsaa været dem iblandt, der ikke turde »vove Livet«, men er bleven ombord.

Fyens Hoved er Lyngens Land, her breder den sig som noget Sted paa den jyske Hede, og fra Højdepunkterne skuer man vidt ud over Havet.

Hjemfarten gennem Kanalen om Aftenen var meget stemningsfuld, da lyste »Fremad«s elektriske Projektør det omliggende Land op, som den klarreste Dag, medens vi ombord, grebet af Stemningen, sang den ene Aften-sang efter den anden, til Skibet fortøjede ved Bolværket i Odense Havn.

Gymnastik og Boldspil. Allerede i Højskoleforeningens første Aar begyndte vi at drive Gymnastik. Gymnastikdirektør Olaf Schrøder var begyndt sin Virksomhed i Odense for Udbredelse af den svenske Gymnastik, og Højskoleforeningen fik snart samlet to Hold, for unge Kvinder og unge Mænd, under Schrøders Ledelse — senere overtog dog Gymnastiklærer Nielsen det mandlige Hold. I Aarenes Løb har der været forskellige Ledere, og Gymnastikken har været drevet i flere af Skolernes Gymnastiksale, og flere Steder har man faaet sit varme og kolde Styrtebad. I de sidste Aar har Gymnastiklærer Magne Kjærgaard, Husmandsskolen, ledet Holdet for Mænd. Frk. Vesterdal leder Holdet for Kvinder. Kjær-

gaard er »Bukh-Mand« og Gymnastikken drives med stor Energi. De unge, med *Egmose* som Formand, synes at have gode Forhaabninger. I Aar har de haft en større Opvisning i Fyns Forsamlingshus, hvor *Niels Bukh* ogsaa var med sit store Hold fra Ollerup.

Ude paa den lille Exerserplads begyndte vi i Sommeren 1899 at drive Boldspil, Kricket for Mænd og Kurvebold og undertiden Langbold for Kvinder og Mænd.

Dette Boldspil samlede i adskillige Aar en Del af Højskoleforeningens Unge to Aftener om Ugen.

Det gik med Liv og Lyst i de lyse Sommeraftener, undertiden saa længe, at Mørket faldt paa og vi havde vanskeligt ved at finde Bolden. Men fornøjelige var disse Aftener, og adskillige fik her en haardt tiltrængt Motion i den friske Luft. Af Højskoleforeningens mangesidige Virksomhed er Idrætten den, man har haft vanskeligst ved at holde gaaende. Det maa for de unges egen Skyld haabes, at det maa gaa op for dem, at Idrætten har en mægtig Betydning for Legemets Sundhed, og hvad denne sidste har at betyde, det er der desværre alt for mange, der, naar det er for silde, kan tale med om. At en af Tidens mest udbredte Sygdomme er svage Nerver er vist betegnende i saa Henseende.

Fælleslæsningerne. Af Højskoleforeningens Underholdninger er der ingen, der har været til større Glæde for Foreningens Medlemmer end Fælleslæsningerne. Hvor har de dog skaffet os mange gode og muntre Aftener. Pastor *Koch* har altid været selvskreven som Instruktør, og som saadan har han været uforlignelig. Der er altid gaaet mange Læseprøver forud for »Premieren«, og der hørte ofte et stort Maal af Taalmod til at være Instruktør, — de første Gange var det ikke altid lysteligt at overvære Læseprøverne. Jeg mindes saaledes, at en af »Skuespillerne« haardnakket blev ved at tale »Bogstavsprog« og at lægge Eftertrykket netop der, hvor det ikke skulde lægges. Instruktøren naaede dog tilsidst at faa »Debutanten« præsentabel. Disse Prøver har for adskillige været en god Skole i Oplæsningens vanskelige Kunst. Enkelte har den første Gang haft al deres Frimodighed behov, naar de skulde træde frem for den store Forsamling, men Øvelse gør jo Mester, og senere mærkede vi ikke mere til »Lampfeber«. Egentlig har man maattet forbauses over den Naturlighed og det »gaa paa« Mod, som de fleste var i Besiddelse af.

Det har ikke altid været helt lette Opgaver, man har taget op, saaledes forudsætter »*Elverhøj*« og »*Svend Dyrings Hus*« jo en hel Del. Ellers er det *Hostrups* Komedier og enkelte af *Peder R. Møllers*, der er læst mest, ogsaa *Ambrosius* er læst. Adskillige Gange har Sangkoret medvirket ved Korsangene. Instruktøren har altid haft en Rolle, og det har ikke været den, der har moret Tilhørerne mindst.

At der har været »rød Lygte« til »Premieren«, følger næsten af sig selv, men ofte har dette gentaget sig en følgende Aften til Fordel for et eller andet godt Formaal.

Foredragene. I en Højskoleforening er det naturligt, at Foredragsvirksomheden er det centrale, og saaledes er det ogsaa i Odense Højskoleforening. Det falder ligesaa naturligt, at de fleste Foredragsholdere har været Højskolens Mænd og Præster fra den grundtvigske Kreds.

Vi har holdt Møde hver Søndag Aften Vinteren igennem og mange gode Ord er der talt. At nævne alle, der har talt i disse 25 Aar, er her ikke Plads til. Af de, der er gaaet bort, kan nævnes *Poul la Cour* og *Ludvig Schrøder*. Dr. *Nørregaard*, *H. Rosendal* og *Viggo Ulmann* har talt gentagne Gange. Oberst *Lilliefalk* talte ved en Mindefest, vi holdt i Halvhundredaaret for 1864 med Veteranerne som Æresgæster.

Den polske Grevinde *Ledschowska* holdt en Januar Aften 1916 et gripende Foredrag om Polen og den grænseløse Nød i det af Krigen hjem søgte Land. Det synlige Resultat af dette Møde var Nedsættelsen af en polsk Hjælpekomité.

Ogsaa *Olfert Ricard* og *Gunner Engberg* har enkelte Gange talt for os og vi holdt i nogle Aar Friluftsmøde paa Albanitorv en Sommersøndag sammen med K. F. U. M. og K.

Der var lokale Talere fra begge Lejre, der holdt korte Taler. Pastor *A. Quistgaard* talte gerne fra vor Side, og jeg mindes, at Pastor *Wellejus*, der da var Formand for K. F. U. M., har talt. Et Musikkorps musicerede før og efter Talerne. Disse Møder samlede altid mange Tilhørere.

I Højskoleforeningen er der ogsaa undertiden holdt Bibellæsninger. De første holdt Pastor *Kall* i Højskolehjemmet. Pastor *L. J. Koch* har i flere Aar holdt Bibellæsning i Slotsvænget en Søndags Aften om Ugen, og Deltagerne har været glade ved disse Aftener.

Pastor *E. Koch* har gentagende Gange holdt Foredragsrækker, den første var i Vinteren 1897—98 og handlede om »*Gammel dansk Kirkebygningskunst*«, senere har han holdt kirkehistoriske Foredragsrækker, og den sidste, om Minder fra hans Barndom og Ungdom, staar endnu i et lyst Minde hos mange af os, der hørte den.

Det er rart at have gode Naboer, en saadan har Ryslinge Højskole været for os. *Alfred Povlsen* har altid sagt Ja, naar han da ikke lige netop har været forhindret, og i flere Vintre har han holdt Foredragsrækker. En anden Nabo, der har været »god ved os«, er Valgmenighedspræsten i Kerteminde, *Oscar Geismar*. Jeg erindrer en Række Foredrag om »Danmark efter 1864«, hvor forskellige Foredragsholdere talte om hver sit Emne. Vi har ogsaa haft Foredragsrækker om forskellige danske Stormænd — at Grundtvig maatte have en hel Foredragsrække, følger af sig selv. Jævnlig har vi glædet os ved Besøg af de to Professorer *Edv. Lehmann* og *Vilh. Andersen*, og vi har haft fornøjelige »Ministerdage«, naar *Klaus Berntsen* fortalte om sine Erindringer.

I en længere Aarrække var Sceneinstruktør *Anton Neergaard*, der nu er gaaet bort, hos os hver Vinter. Ogsaa Censor *P. A. Rosenberg* har jævnlig gæstet os.

Ungdomshjemmet. I 1902 blev Spørgsmaalet rejst om Oprettelsen af et Ungdomshjem. Ved nogle Møder i Højskoleforeningens Bestyrelse, hvortil Pastor *Rud*, der det Aar kom til Odense, var indbudt, drøftede vi Sagen. Der viste sig god Stemning for at faa oprettet et saadant Ungdomshjem for de ganske unge. Lærer *Romose* havde i adskillige Aar arbejdet for at der skulde gøres noget mere for de yngste. Bestyrelsen var stemt for, at de fik deres eget Hjem med en Leder til at tage sig af det daglige Arbejde. 11. Januar 1903 aabnedes saa »Højskoleforeningens Ungdomshjem« — det fik Lokaler paa Nørregade overfor Sct. Hans Kirke.

Her samledes i de følgende Aar mange unge Mænd fra Konfirmationstiden og til omkring ved Tyveaarsalderen. I en mindre Sal blev der holdt Møder, og mod Nørregade var der en større Stue, der tjente til dagligt Opholdssted for de unge. Bestyreren *Knud Jensen* og hans Familie boede i Sidebygningen.

I Maanederne forud for Hjemmets Oprettelse havde man sikret sig pekuniær Støtte ved Tegning af treaarige Bidrag. Arkitekt *Jensen* leverede velvilligst Tegninger til Møblerne.

Ungdomshjemmets Bestyrelse kom til at bestaa af Pastor *Koch* (Formand), Pastor *Rud* (Næstformand), Grosserer *Henrik Nielsen* (Kasserer), Murermester *H. Schmidt*, Lærer *Romose*, der kort Tid efter afløses af Lærer *Uhrskov*, og *Peter S. E. Petersen*.

Ved Indvielsen var Tilslutningen saa overvældende, at Trappen og Porten var sat helt til, da vi aabnede. Selv om adskillige var kommen af Nysgærrighed, saa varslede denne Begyndelse godt, og det store Besøg paa Hjemmet i den følgende Tid viste tilfulde, at der var Trang til et saadant Ungdomsarbejde i Odense.

Medlemsantallet naaede op paa 350, et ikke ringe Tal, naar man betænker, at det kun var unge Mænd i Overgangsalderen, der havde Adgang.

Hver Søndag Aften var her Foredrag og Oplæsning, ofte af fremmede Talere, og Søndagen igennem og de Aftener, de unge ikke var optaget paa Teknisk Skole, søgte mange til Ungdomshjemmet, hvor *Knud Jensen* tog sig af dem, han havde en egen hyggelig Maade at omgaas de unge paa — han havde læst meget og sad inde med gode Evner til at fortælle, hvad han mente, der havde Ærinde til dem. Herom vidner ogsaa det Blad, som han skrev og som »udkom«, d. v. s. blev fremlagt hver Tirsdag Morgen. Bladet hed »Vore egne Vinnever«. Hertil kunde de unge sende Bidrag, og for adskillige har dette sikkert været udviklende.

Ungdomshjemmet havde sin egen Bogsamling, der ret hurtigt naaede op paa 700 Bind og fra hvilken der daglig var et stort Udlaan. I Møllernes Skole dreves der Gymnastik under Ledelse af Lærer *Nielsen*, og der var Boldspil i Kræmmermarken; dette tog Oversergent *Simonsen* sig af.

De unge spillede jævnlig Dilettantkomedie paa deres eget Theater, og der kunde fortælles mange fornøjelige Minder fra disse Aftener. Om Sommeren var der Udflugter, baade til Lands og til Vands, saaledes en Sejl- tur til Fyens Hoved og en to Dages Tur til Ryslinge i Pinsen 1905, hvor

henimod 100 unge var indkvarteret om Natten og blev overmaade gæstfrit modtaget hos *Chr. Hansens* i Lørup og paa Højvang. Baade Ud- og Hjemturen foregik til Fods, og om Natten hvilede de unge deres trætte Ben i det duftende Hø.

Hjemmet havde ogsaa sit eget Sangkor, ledet af Maskinmester *Hansen* og Musiker *P. Andersen*. Ved Festerne kom Pastor *Koch* og Pastor *Rud* og talte, ellers var det mest *Uhrskov* og mig, der i det daglige Arbejde maatte staa *Knud Jensen* bi. *Uhrskov* talte ofte; han havde fortrinlige Evner til at omgaas Ungdom og var paa mange Maader Ungdomshjemmet en god Mand. De unge valgte fire af deres egne til Bestyrelsen, hvilket foregik paa den aarlige Generalforsamling.

Forud for Valget arbejdede Agitatorerne, Bølgerne gik højt, og den Aften, Slaget skulde staa, var Valgdeltagelsen meget stor, — jeg husker saaledes et Valg, hvor 117 pCt. stemte. Ved Omdelingen af Stemmesedlerne har disse klæbet sammen, og adskillige af de yngste, der første Gang var til Valg, udfyldte pligtskyldig begge Sedler. »Valgbestyrelsens Formand« — det var Pastor *Rud* — kasserede Valget og holdt en Tale til de »unge Vælgere«.

I Sommeren 1909 maatte Ungdomshjemmet desværre lukkes. Mange af de Bidragydere, der i de forløbne 6 Aar havde støttet det, havde nu tegnet Aktier i Højskoleforeningens nye Hus og vilde derfor ikke ogsaa yde Bidrag til Ungdomshjemmet. Da Besøget tillige dalede en Del, besluttede man at lukke og henvise Medlemmerne til Højskoleforeningens nye Lokaler i Slotsvænget. Den almindelige Mening var vistnok, at Ungdomsarbejdet nu rettelig burde gøres i Højskoleforeningens eget Hus. Denne Opfattelse var forsaavidt rigtig, men saa maa man ogsaa betænke, at der til et dagligt Ungdomsarbejde hører Lokaler, der udelukkende er til Raadighed for de unge, og saa en Mand, der har Tid til at være noget for dem. Begge Dele har vi hidtil savnet — var det ikke den bedste Maade at jubilere paa, om man virkeliggjorde den Tanke, der ved Højskoleforeningens Stiftelse blev indsat i Lovene: »og særlig søge at skabe et Hjem, hvor de mange unge, der savner et saadant her i Byen, kunne søge hen i deres Fritid«?

Ungdomsmøder. I 1918 begyndte de Ungdomsmøder, der siden hver Onsdag Aften har samlet saa mange af den yngste Ungdom. Til disse Møder har de unge fri Adgang i to Maaneder; efter den Tid gaar de ind som Medlemmer af Højskoleforeningen, men deltager fremdeles i Onsdags-Møderne.

Pastor *Øllgaard* var Formand de to første Aar og udførte som saadan et betydeligt Arbejde. Han forstod at omgaas de unge, og disse holdt meget af ham. Da Pastor *Øllgaard* i Efteraaret 1920 forlod Odense, overtog Forstander *J. R. Højby* Ledelsen, hvortil han havde mange Forudsætninger fra sin 22-aarige Virksomhed som Forstander for Vester Vedsted

Efterskole. Han har Lune og Humør og er allerede kommen i et godt Forhold til de unge.

En anden god Mand, der tager levende Del i Ungdomsarbejdet, er Havneingeniør *Th. Clausen*, der forvalter Økonomien. I de første to Aar udførte Snedkermester *Kr. Bennike* ogsaa et stort Arbejde, indtil han i 1920 traadte ud af Bestyrelsen. De kvindelige Medlemmer af denne er Frøknerne *Christoffersen*, *Hedvig Hansen*, *Emilie Nielsen* og *Tarp*.

Det er efterhaanden en anseelig Ungdomsskare, det er lykkedes at samle, og naar man betænker, at for de fleste af disse unge er det, de her møder, noget nyt og ukendt, saa maa man forbauses over den Ro og Opmærksomhed, hvormed de følger Talerne — det er da ogsaa et Særkende, at de Foredragsholdere, der én Gang har talt, gerne kommer igen. At der jævnlig bliver læst en god Historie og at de gamle Sanglege ogsaa har deres Plads i dette Ungdomsarbejde følger af sig selv.

Om Sommeren har der været baade Cykle- og Fodture. I 1920 var der tvende *Feriekolonier* for unge Mænd og Kvinder ved Hasmark. Sidste Sommer var ca. 100 af de unge paa Besøg hos Pastor *Øllgaard* og til Guds-tjeneste i Asperup Kirke, var ved Baaring Strand og til Kaffeselskab i Præstegaardshaven.

Diskussionsklubben. I flere Aar har der været Diskussionsmøder hveranden Torsdag Aften i Vintermaanederne, i den lille Sal. Det har været nogle fornøjelige Aftener, navnlig siden Kvinderne kom med; det var de nemlig ikke i Begyndelsen — men da Diskussionen blandt mange andre af de Spørgsmaal, som den mere modne Ungdom følte Trang til at faa Klarhed over, omsider naaede til *Ægteskabet*, saa opdagede man, at nu gik den ikke længer. Nu er Kvinderne med, og flere af dem har givet Bevis for, at det ikke bare er hjemme, de kan beherske Situationen. Stundom er Bølgerne gaaet højt, men i Regelen har Debatørerne klaret den uden »Injurier«. Det kan være overordentlig frugtbringende at faa Lejlighed til at udveksle Tanker, og imellem kan det vel ogsaa føre til, at nogle af de paa Bjerget autoriserede Meninger faar deres Bekomst.

Disse Aftener, hvor man i en mindre Kreds udveksler Tanker med hinanden, har utvivlsomt ikke ringe Betydning, men som en naturlig Fortsættelse kunde det være ønskeligt, om man tillige nu og da Søndag Aften optog en Forhandling efter et Foredrag, naar Emnet opfordrer dertil.

Diskussionsklubbens Formand er Forvalter *Erik Hansen*, der har et godt Greb paa at lægge disse Sammenkomster tilrette.

»8 Dage paa Højskole« er begyndt for at give Byungdommen Lejlighed til at lære Højskolen og Livet, som der leves, at kende, og samtidig skaffe et godt og billigt Ferieophold i naturskønne Omgivelser, den eneste Uge i det hele lange Aar, hvor den unge har Ferie.

I Sommeren 1920 var der »8 Dage« paa Langelands Folkehøjskole og 1921 udvidedes disse korte Højskoleophold til ogsaa at omfatte »Danebod«

paa Als, hvor vi var sammen med unge fra nogle af »De danske Ungdomsforeningers Byforeninger«. Paa Langeland talte Forstander *Tange*, og om Eftermiddagen drog vi ud til Øens naturskønne Steder — vi var saaledes i *Tranekær* og sejlede til *Ristinge Klint* og til *Egelykke*.

Fra »Dagene« paa Langelands Højskole.

mod Flensborg. Det var en vidunderlig Morgen, og der blev nok at se paa og tale om paa Sejlturen ind igennem den solbeskinne Flensborg Fjord. Fra Kolund spaserede vi til Grænsen. Vejen gik langs dybe Slugter, og hinsides Fjorden øjnede vi Flensborgs Taarne.

Vi besøgte endvidere Graasten og stod saa atter mod Nord. Da vi naaede hjem til Danebod var Solen gaaet i Bjerger. Det havde været en lang, men en saare indholdsrig Dag. — Vi havde en Forhandling om

det Grundtvig'ske Ungdomsarbejde i Byerne, som Overlærer *H. C. Hansen*, Graasten, indledede, og Søndag Formiddag var vi til Gudstjeneste i Asserballe, hvor *Jørgen Eriksen* prædikede.

Lad mig ogsaa nævne de mange muntre Fodture i Omegnen gennem de hyggelige Landsbyer, som Als har saa mange af, og op til Højdepunkter,

Paa »Danebod« talte Pastor *Thorv. Knudsen*. Højskolelærer *Vald. Nielsen* fortalte Sønderjyllands Historie. Vi besøgte *Augustenborg*, *Nordborg*, *Sønderborg* og var paa *Dybbøl*. En Morgenstund Kl. 4 ringede Skolens store Klokke. Da vi havde faaet vor Morgenmad, kom vi paa Cyklerne og i den tidlige Morgenstund gik det i et raskt Tempo mod Sønderborg, her laa »vor« Damer og ventede paa os, og snart stod vi ud fra Sønderborg med Kurs

Fra »Danebod« Højskole.

hvorfra vi saa vidt ud over »det skønne Land med Dal og Bakker fagre« — Ja, der var saa meget kønt at se, og alle de levende Hegn bugnede med Brombær. Der er vist ingen af dem, der var med, der nogensinde har spist saa mange Brombær, som i denne Uge paa Als. — Jo vist var det nogle vidunderlige Højskoledage, baade dem paa Langeland og dem paa Als — derom er vi alle enige. Det mest glædelige er vel nok, at flere af Deltagerne siden har faaet Lyst til at tage »rigtig« paa Højskole.

Højskolelegat. Cyklehandler *Fred. Rasmussen* og Hustru, Fru *Margrethe Rasmussen*, oprettede i 1920 et Højskolelegat paa 10,000 Kr. Renterne heraf uddeles aarlig til to ubemidlede unge Mænd eller Kvinder, der ønsker at besøge en grundtvigsk Højskole.

Dem vi mistede. Bankbud *Nielsen* blev straks ved Foreningens Stiftelse Revisor, og det var han i mange Aar til Helbredet svigtede, saa afløste Forstander *Clemens Petersen* ham.

Bankbud *Nielsen* har som Leder af Arbejdernes Spareforening »Bikuben« udført et stort og uegennyttigt Arbejde; han var en velvillig og socialt forstaaende Mand, som det altid var hyggeligt og opmuntrende at tale med. — Frk. *Bo* traadte ud af Bestyrelsen i 1903. Som hendes Afløser valgtes Lærerinde ved Bolbro Skole, Frøken *K. Christensen*, og hun blev i Bestyrelsen næsten lige til sin Død i 1917. Frk. *Christensen* var Sønderjyde og følte varmt for sine kæmpende Landsmænd, som hun ikke skulde naa at se udfriet; hun var en fin og nobel Karakter, der kun efterlod sig gode Minder.

Murermester *H. Schmidt* kom ind i Bestyrelsen i 1905; han var i en lang Aarrække Næstformand og var levende interesseret for, hvad der rørte sig i Højskoleforeningen, han var i mange praktiske Spørgsmaal en god Raadgiver for Bestyrelsen, hvor han var meget afholdt.

Bankbud *Valdemar Jensen* var ogsaa med i Bestyrelsen i adskillige Aar og udførte et godt og solidt Arbejde i denne. Han har skrevet Sange til flere af vore Fester og Udflugter, og disse var altid rammende og fulde af Humør. Nu er ogsaa han gaaet bort.

Frøken K. Christensen.

Murermester H. Schmidt.

Gamle Nielsen.

Den ældste, vi mistede, var *Gamle Nielsen*, der havde været Inkassator fra 1905 til han i 1921 lukkede sine trætte Øjne, 86 Aar gammel. Han har gaaet mange mødige Fjed for Højskoleforeningen, som da ogsaa paa hans 80-aarige Fødselsdag holdt en stor Fest til hans Ære. — Han var en trofast Mand.

Mens denne Bog er under Udarbejdelse kommer der Bud om, at *Minona Larsen*, født Bender, er død. Hun var med ved Højskoleforeningens Stiftelse og kom ind i den første Bestyrelse, men rejste efter faa Aar til Aarhus, hvor hun ogsaa har taget Del i Arbejdet for Højskoleforeningen.

Æresmedlemmer. Der er to Kvinder, der paa forskellig Vis har indlagt sig saa store Fortjenester af Højskoleforeningen, at de har opnaaet dens højeste Udmær-

kelse at blive udnævnt til Æresmedlemmer — de to er Frøken *Karen Jørgensen* og Forfatterinden, Frøken *Sophie Breum*.

Højskoleforeningens Lokaler er aabne hele Dagen. I Læsestuen er der et større Udvalg af Dag- og Ugeblade, og i den hyggelige Dagligstue kan man slaa sig ned til en lille Hvil, en Samtale eller et Parti Skak eller Halma. Væggene er her prydede med Billeder af adskillige af vort Lands kendte Mænd. En Oktoberdag i 1909 blev en af disse bortført. Det var saamænd *J. C. Christensen*, der maatte vige for Admiral *Suenson*. Den forandrede »politiske« Situation foranledigede en længere Debat, der resulterede i, at Bestyrelsen udtalte sin Misbilligelse af den Maade, hvorpaa *J. C. Christensens* Billede af et ubekendt Menneske er borttaget fra Samtaleværelset. Dette bringes herved i Anledning af Jubilæet til den ubekendtes Kundskab.

Fra 1909 har Frøken *Anna Christoffersen* været Foreningens Værtinde; hun har i de forløbne Aar oparbejdet et stort Pensionat og har paa en god Maade sørget for vore Fornødenheder ved Stiftelsesfester og Baller og naar vi ved Møderne trængte til en god Kop Kaffe. — Værtindens Søster, Fru *Hundahl*, fører daglig Tilsyn med Lokalerne, og hun holder god Orden paa Bladene i Læsestuen.

Anna Christoffersen.

Da gamle Nielsen døde i Foraaret 1921 blev hans mangeaarige Husbestyrerinde, Frøken *Marie Larsen*, Inkassator. Hun havde været *Nielsen* en trofast Medhjælper og hun inkasserer nu Halvaarsbidragene hos de ca. 1800 Medlemmer.

I Garderoben har Fru *Jensen* og hendes Datter i mange Aar passet paa, at ingen fordægtige Personer løb med Medlemmernes Tøj.

Højskoleforeningens Bestyrelse 1921.

Første Række fra venstre: Fru Margrethe Rasmussen. Pastor Koch (Formand).
Frøken Louise Hey (Næstformand).

Bagerste Række: Havneingeniør Thorvald Clausen. Fru Karen Nielsen.
Forstander J. R. Højby. Fru Marie Larsen. Redaktør Peter S. E. Petersen (Sekretær).
Maler Johannes Nielsen (Kasserer).

Bestyrelsesmedlemmer. I de forløbne 25 Aar har foruden de andetsteds nævnte, følgende været Medlemmer af Højskoleforeningens Bestyrelse:

Friskolelærer *J. P. Frandsen* — Fru *Herdis Clausen* — Murermester *J. L. Simonsen* — Fru *Kirstine Engberg* — Snedkermester *Thorv. Hansen* — Lærerinde, Frk. *Martha Bruun-Jensen* — Pastor *A. J. Rud* — Fru *Christine Jacobsen* — Fru *Gunni Ingerslev* — Pastor *A. Quistgaard* — Frk. *Kristine Gilberg* — Pastor *Øllgaard* og Snedkermester *Kr. Bennike*.

Alting skal have en Ende, og det skal disse Erindringer ogsaa. Forinden maa jeg dog bede om Undskyldning, om jeg skulde have glemt et eller andet. Det er ikke »ond Vilje«, der bærer Skylden. Naar man skal fortælle om en Virksomhed, der spænder over 25 Aar, kan det ikke være andet, end at der bliver noget, man ikke faar med — altsaa min Undskyldning. Ved at læse disse spredte Erindringer vil en og anden dog maaske have faaet et Indtryk af, at Odense Højskoleforening ikke har ligget paa den lade Side, men at den efter Evne har søgt — som det fuldbaarne Barn af Højskolen, den er — at virkeliggøre dens Tanker og give Mennesker Forstaaelse af de Livsværdier, der ved Grundtvig er givet vort Folk i Eje.

Maa Højskoleforeningen altid blive denne sin Ungdomskærlighed tro, saa vil den ogsaa faa Kræfter til at bære vor gamle Mor ind i den nye Dag.

Peter S. E. Petersen.

SANGKORETS HISTORIE

NAAR jeg skal fortælle lidt om Sangkorets Historie, og det gør jeg gerne, for Sangkoret har været mig til stor Glæde gennem mange Aar, saa maa jeg gaa 20 Aar tilbage i Tiden. Saa vidt jeg husker, var det i Aaret 1901, at Lærer Nielsen fra Karise kom herover til Højskoleforeningen for, som han sagde, at vække Lysten til at synge. Og vi kunde nok trænge til det!

Mange unge Mennesker samledes de Aftner, han var her. Det var den enstemmige Sang, der dyrkedes; alle var velkomne, ingen spurgte om Stemmen var god eller daarlig, blot der var Lyst til at synge.

Men Lærer Nielsen kunde jo ikke altid blive hos os for at synge, vi talte om Sagen hjemme og syntes, den var altfor god til at lade ligge, men hvorfor gaa over Aaen efter Vand — vi havde sunget fra vi var Børn i vort Hjem og vor Skole, ja jeg kan tilføje vor Kirke, havde som unge oplevet den stærke Menighedssang, som lød i Hospitalskirken, sammen med Pastor Helwegs Forkyndelse og forstod Sangens store Indflydelse paa Mennesker i alle Forhold og blev derfor enige om at fortsætte paa det begyndte Grundlag.

Saa tog vi fat, og det lykkedes over Forventning. Vi holdt os den første Vinter til den enstemmige Sang, prøvede saa nogle lette Canons, og stor var Glæden, da vi kunde gaa over til 2- og 3-stemmige Sange, jeg husker især „Jyden han æ stærk å sej“ som en af de første.

Efterhaanden svandt Kredsen noget ind, men de, der blev tilbage, var de solide, som havde Lyst til at gøre et større Arbejde, og det gav Stødet til Sangkorets Dannelse. Det skete omme i Pastor Kochs Præstegaard. Vi var alle Mand bedt derom en Aften, og der forelagde en af de ivrigste Sangere, Possementmager Assam, Sagen.

Der skulde herefter være fastere Rammer; vi skulde samles hver Mandag Aften fra Kl. 8½—10 og begynde paa Sange for blandet Kor. Dermed fulgte, at Stemmerne maatte prøves, og en lille Lovsamling udarbejdes.

Sangerne modtog Forslaget med Begejstring, og Assam blev selvsagt valgt til Korets Formand, og han var utrættelig i de Aar, han var her i Byen; der blev sagt om ham, at han aldrig havde forsømt en Mødeaften.

Det oprindelige Maal, den enstemmige Sang, maatte ikke glemmes, og derfor begyndte vi altid med en saadan. Saa tog vi fat med den 4-stemmige Sang, og jeg skal love for, der blev arbejdet — der var en Ungdom

og en Friskhed over Koret, som jeg tror, mange af Medlemmerne endnu bevarer Mindet om, og Glæden var stor, naar vi kunde faa en Sang til at lyde kønt. Assam kunde komme med et Udbrud som det: »Jeg kunde give min Middagsmad for den Sang«, saa vidt jeg husker var det: Fädernes land, frihetens stamort på jorden!

Efterhaanden arbejdede vi os frem til større Opgaver og kunde synge ved forskellige Lejligheder baade Bryllupper og Sølvbryllupper, Julekon-

Sangkoret paa Skovtur. Hesbjerg Sommeren 1906.

certer i Hospitalskirken; og en Festdag var det for Koret, da vi sang i det overfyldte Fyns Forsamlingshus, hvor 700 unge Sønderjyder i Sommeren 1911 var Odense Bys Gæster.

Foruden det blandede Kor havde vi megen Glæde af et 3-stemmigt Damekor. Vi mindes Sange som Gades »Agnete og Havfruerne« og Heises »Kvivit« — at særlig den sidste gjorde Indtryk paa Tilhørerne fik jeg Bevis paa, da en Moder en Aften kom hen til mig og sagde: Det er, som jeg kunde glemme mine Sorger, naar jeg hører den Sang! Saa stor en Magt kan en lille Sang faa, naar der er knyttet gode Ord dertil.

Det var jo slet ikke Koncerter eller Opvisninger, der var Maalet for Sangkoret. Maalet var i første Række at gøre de unge glade ved Sangen, og saa faa den ført ind i Hjemmene derigennem, og det var min største Glæde, naar jeg hørte, at det lykkedes.

Saaan gik Arbejdet sin jævne Gang Aar efter Aar. Det vanskeligste var, at særlig Mandsstemmerne skiftede saa hyppigt, saa det aldrig var det ene Aar som det andet, og Glæder og Skuffelser kunde veksle med hinanden, men Kærnen var støt og stod Prøvelserne igennem.

Naar vi saa havde arbejdet Aftenen igennem, sluttede vi med en Aften-

sang, og hvor har jeg tit glædet mig, naar jeg sad og spillede dertil og saa paa den Kreds af unge Mennesker, der sad omkring mig.

Efter Vinterens Arbejde sang vi en Aften for Foreningens Medlemmer, der altid tog godt imod os, og tilsidst samledes vi til en Kaffefest, hvor muntre Sange, digtede i Dagens Anledning, med mange Hentydninger til Vinterens Oplevelser, blev sunget og gjorde megen Lykke. En Sang under Mærket »S. B.« savnedes aldrig, der stod en trofast Sanger bagved, det husker Sangerne nok. Disse Aftner, tror jeg, havde en egen Evne til at styrke det indbyrdes Forhold, udjævne smaa Misforstaaelser og opflamme Lysten til næste Vinters Arbejde.

Men vi kunde ikke lade Sangen hvile om Sommeren, og havde foruden vor aarlige Skovtur den Fornøjelse at blive indbudt til forskellige Hjem i

Sangkoret udenfor Smed Olsens Hjem i Kogsbølle.

Odense. Størst var dog Glæden, naar Smedemester Olsen (Fru Olsen var et tidligere Medlem af Sangkoret) indbød os til Kogsbølle ved Nyborg, hvor et helt Vogntog førte os til deres Hjem. Hvem husker ikke det festligt smykkede Forsamlingshus, hvor vi først sang for en større Kreds og senere bænkedes ved

Besøget hos Frøken Breum.

et udsøgt Kaffebord, hvor Taler og Sange vekslede. Derefter Spadserturen til Kajbjerg Skov, hvor vi spiste vor Aftensmad, Sejlturen ind til Nyborg og Afskedssangen fra Baadene til vore kære Værter. Ogsaa Turen til Frk. Breum i Kerteminde maa nævnes; det var ogsaa Festdage!

Saadan kan jeg blive ved. Der kommer saa mange gode Minder frem, om Sangere, der rejste fra os, men ikke glemte os og sendte Hilsner tit lang Vejs fra. En Ting maa jeg have Lov at fremhæve: den store Betyd-

ning, det havde for Koret, at Foreningens Formand, Pastor Koch, mødte hver Mandag Aften og førte Bassen. Der behøves slet ingen Kommentarer!

En stor Hjælp var det for mig, at min Søster fulgte mig trolig Aften efter Aften, førte Alten og holdt ligesaa meget af Sangkoret som jeg selv. Og saa til Slutning vil jeg gerne nævne tre Navne, fordi de hørte Koret til gennem mange Aar: Frøken Dorthea Rasmussen, Bankbud Jensen og Bager Iversen. De er ikke mere blandt os, men vi, der kendte dem, vil bevare Mindet om deres Udholdenhed og gode Venskab.

Ja, Sangkoret har haft en stor Plads i mit Hjerte! Nu har jeg i flere Aar ikke haft Kræfter til at lede det, men jeg følger det med stor Interesse og haaber, det stadig maa gaa fremad til Glæde for gamle og unge og til Ære for Højskoleforeningen, for:

»Sangen har Lysning, og derfor den gyder
over dit Arbejd' Forklarelsens Skin.
Sangen har Varme, og derfor den bryder,
Stivhed og Frost, saa det tør i dit Sind«.

(Bjørnstjerne Bjørnson.)

Odense i Oktober.

Ida Hey.

Frk. Breum i sit Hjem, Villa »Østenkrog« ved Kerteminde.

„GULDMAGERE“

AF SOPHIE BREUM

FOR at begynde med Begyndelsen, saa maa jeg minde om, at vi ved Søndagsforedragene i Højskoleforeningen havde meget svært ved at faa en Siddeplads. Vi *var* saa mange. Ja, det vil sige, det var jo netop det fine ved det. Det var da værre, hvis Medlemmerne var plumpet væk. Men tværtimod, der kom flere og flere. Vi *maatte* have vort eget Hus.

En Eftermiddag kom Foreningens Formand op til mig og saadan og saadan, og nu skulde vi have Bazar, og de havde tænkt at tage mig til Leder af den.

Jeg var straks parat til at gøre Vrøvl og sige nej, at det forstod jeg mig ikke paa, og at det vilde tage mig for megen Tid, og kort sagt vel-talende var jeg.

Da sagde min Moder henne fra sin Stol: »Naar Pastor Koch beder Dig om det, er det bedst, Du siger ja.«

Og saa tog vi fat. Louise Hey sagde en Dag: »Vil De bare sidde paa Bukken og køre Hestene, saa skal jeg nok hoppe af og løbe alle de Ærin-der, De sender mig.« Og hun — og alle de andre udmærkede Damer — fik saamænd baade Benene og de dygtige Hænder og Hjernerne brugt.

Der stod da ogsaa i Avisen: »En Del Damer med fortrinlig Sans for at arrangere virker utrætteligt, og de viser en forbavsende Opfindsomhed.«

Se, det var smukke Ord.

Men hvad havde det nyttet altsammen, hvis ikke Venner af Foreningen og fjernere-staaende var kommen myldrende med Gaver; de indsaa, at den var et Hjem ogsaa for mange unge, som kom ene til Byen.

Vi fik Dyr fra Herregaardene, dejlige Broderier, Høns og Ænder ude fra Landet, Dukker, nydelige Smaating, Nyttegenstande, ja, hvad var der ikke.

Det store Loft i mit Hjem lignede Dagene før Bazaren en Julestue, hvor en Mængde gode Venner kom med Gaver, og andre gik og ordnede.

Selv syge og sengeliggende Mennesker sendte os Gaver. Hvor kan der hækles og syes mange gode Ønsker ind i et lille Haandarbejde.

Det var nu ikke underligt, at der var Held ved det »Guldmageri«, saa gode Ønsker der fulgte det.

Saa kom Festdagene, 14., 15. og 16. September 1907.

Fyens Forsamlingshus — det gamle —, var smykket og prydet. Der var Musikhal og Restaurant, Palmehave og Nordpol, Tombola og Suppegryde, Fiskedamme, Raritetskabinet og meget, meget andet — blandt andet et Klaver og en Cycle til Bortlodning.

Musikken spillede, Foreningens og Komiteens Formand holdt Taler, og saa gik det løs.

Pastor Koch havde sagt, at der var Udsigt til, at det skulde blive festligt og fornøjeligt. Og den Mand plejer jo ikke at sige saadan noget, uden at det passer.

Jeg har aldrig før oplevet paa nogen Bazar en saa udmærket Stemning. Der var saa megen god Munterhed blandt Publikum og en utrolig Velvilje til at lukke Portemonixen op og gaa ind paa alle vore Paafund. Man spiste Is paa Nordpolen og drak Kaffe under Palmer. Man var veloplagt til at høre Oplæsning og Musik og købe Lodsedler og trække i Tombola. Det var lovet, at der intet Prelleri skulde finde Sted, og det var der saamænd heller ikke. Men der »foregik« hele Tiden noget, og der var saa myldrende fuldt af Publikum, at vi Søndag Aften en Tid maatte standse Billetsalget.

Og én Ting glemmer jeg aldrig: de mange venlige Smil, som jeg, paa Komiteens Vegne, maatte indkassere fra Folk, der sagde Tak fordi de mødte sig saa godt.

Jeg kunde ligefrem samle paa dem.

Da vi sluttede af for tætfyldte Sale, fik vi da ogsaa et Hurra, som glædede os meget. Rundt om sad de trætte Damer, der havde slidt for at klare hver sit Departement, men da Salene tømtes og Pengene afleveredes, da fik Clemens Petersen, Pastor Rud, Arkitekt Jacobsen, min Fader og flere andre af vore Støtter, som efterhaanden saa meget lyst paa Situationen, Ret i deres Forventninger. Det var efter Forholdene den Gang en køn Sum, der var kommen ind ved dette aabenlyse Guldmageri, 7285 Kr.

Udgifterne var meget faa, saa jeg tror nok, at Byggeudvalgets Formand, Redaktør Bøgedal, var helt godt tilfreds med os.

Det var en i bedste Forstand Folkefest, vi havde haft, og vi maatte

da ogsaa i Pressen have Publikum og Medarbejderne sagt Tak for al den fornøjelige Elskværdighed og Gavmildhed.

Da Huset stod der, maatte vi engang til lave Bazar. Ogsaa den gav os lyse Minder — og vi lavede meget Guld ogsaa ved den Lejlighed . . .

Der er gaaet saa haardt et Vejr over Verden siden dengang; meget er svundet ind og ser saa ubetydeligt ud i Sammenligning med alt det, der er sket. Men Minder om Dage med godt Samarbejde, Velvilje og fornøjelig Stemning er dog rart at tage frem engang imellem. Her glider Ansigter forbi, som man længe ikke har tænkt paa, og som man nu nikker til, idet man siger:

»Kan I huske, da vi holdt Højskoleforenings Bazar og var med til at skrabte Penge sammen til Bygningen i Slotsvænget?«

Jeg synes, der bliver nikket igen — — — jo, jo: gode fælles Minder fra vore »Guldsmagerdage«, de er ikke at foragte.

HUSET

EFTER som Medlemstallet voksede, blev de Lokalteter for trange, som Foreningen ellers paa saa gunstige Vilkaar raadede over i Højskolehjemmet. Skønt den økonomiske Evne ikke var stor, næredes der Ønsker om eget Hus, og de ytrede efterhaanden hyppigere. Den 22. August 1904 besluttede Bestyrelsen at prøve Mulighederne. En Etatsraad Dreyers Arvinger tilhørende Grund ved Klostervej (mellem Drengeborgerskolen og Vindegade) kunde erhverves for c. 16 000 Kr., hvoraf 2000 maatte betales med Aktier. Man anmodede Arkitekt *Jacobsen* om at udarbejde Tegninger til en formaalstjenlig Bygning paa dette Sted og Overslag over Udgifterne dertil.

Arkitektens Plan viste en treetages Bygning, hvori der ogsaa skulde drives Pensionat. I Stuen Lejlighed til Værten, Spisestue til Pensionærerne og en rummelig Vestibule med stor Garderobe og Toiletterum. Paa 1. Sal Foreningens Værelser og en 600 Siddepladser rummende Foredragssal, der delvis gik op i 2. Sal. Paa 2. Sal iøvrigt 15 Gæsteværelser. Udgiften til Grund, Bygning og fornødent Bohave regnedes at blive 77 000 Kr.

Paa en den 21. Novbr. 1904 afholdt og godt besøgt Generalforsamling forelagde og anbefalede Bestyrelsen at søge denne Plan gennemført, hvis der kunde tilvejebringes en foreløbig rentefri Aktiekapital paa 20 000 Kr. Man mente, Foreningen selv kunde give en aarlig Leje af 1600 Kr. En Pensionatsvært havde for Stuen og de 15 Gæsteværelser budt 1500 Kr. + Rengøring af hele Huset. For Udleje af Salen paaregnedes 350 og af Garderoben 300 Kr. aarlig. Foreningens Indtægter og Udgifter skulde da nogenlunde kunne balancere.

Under den ret indgaaende Drøftelse lød der baade Tilskyndelser og Betæneligheder; der gjordes Henstilling om Tilknytning til Fyns Forsamlingshus og om muligt Køb og delvis Ombygning af Højskolehjemmet.

Mod 1 Stemme (men en Del stemte ikke) bemyndigedes Bestyrelsen til at søge tegnet Aktiekapital til Gennemførelse af den forelagte Plan.

Et første og vigtigt Skridt var gjort, men Maalet laa endnu ret fjernt.

Faa Dage efter Generalforsamlingen læstes følgende i Byens Aviser:

Opfordring.

»Højskoleforeningen for Odense og Omegn« har, ved sin Generalforsamling den 21. November overdraget sin Bestyrelse at gøre de fornødne Skridt til at forberede Opførelsen af en Foreningsbygning.

Højskolehjemmet i Dronningensgade,
hvor Foreningen stiftedes og havde hjemme i de første Aar.

Foreningen, der nu tæller ca. 1000 Medlemmer (ca. 600 unge og 400 ældre), trænger meget haardt til mere rummelige Lokaler end dem, den for Tiden har i Højskolehjemmet, og ser ingen anden Udvej dertil end den at bygge sit eget Hjem.

Opført paa en dertil meget passende Grund ved Klostervej vil en saadan Bygning i Følge omhyggeligt Overslag kunne haves for 77,000 Kr. Men det vil ikke være Foreningen muligt at begynde et saadant Foretagende uden en Aktiekapital paa ca. 25,000 Kr. Og det er med Anmodning om Støtte til Tilvejebringelse af denne Kapital, at vi tillader os at henvende os til dem af vore Medborgere, der ser paa Foreningens Virksomhed med Velvillie.

Vi gaar nemlig ud fra, at Odense Højskoleforening i de 8 Aar, den har bestaaet, har vundet nogen Sympathi ogsaa udenfor sine egne Medlemmers Kreds, idet man har forstaaet, at det er af ikke ringe Betydning, at der i Byen findes et saadant Samlingspunkt, som særlig Søndag efter Søndag drager Hundreder, navnlig af unge Mennesker til sig til hyggeligt og fredeligt Samvær om Tale, Sang, Oplæsning, Samtale o. s. v., og at der virkelig derigennem er i de forløbne Aar stiftet meget godt.

Vi beder dem, der vil være med til at gøre det muligt, at dette Arbejde kan blive fortsat i størst mulig Udstrækning og paa bedst mulig Maade, deltage i Aktietegningen, som i disse Dage vil blive begyndt.

I Højskoleforeningens Bestyrelse:

M. Bruun-Jensen, Lærerinde.	K. Christensen, Lærerinde.	L. Hey.	Jensen, Bankbud.	E. Koch, Præst.
Peter S. E. Petersen, Skrædermester.	R. N. Romose, Lærer.	J. L. Simonsen, Murermester.		

Ovenstaaende Opfordring anbefales paa det bedste af undertegnede:

Balslev, Biskop.	Budtz, Politimester.	J. L. Christensen, Konsul, Grosserer.	Dithmer, Borgmester.	Th. Hertel, Overlærer.
G. Hjorth, Sparekassedirektør.	Juul-Pedersen, Sagfører.	K. Mortensen, Adjunkt, Dr. phil.	H. Schmidt, Murermester.	
C. Schnakenburg, Grosserer.				

Tilknytning til Fyns Forsamlingshus kunde ikke ordnes tilfredsstillende, selv om man vilde finde sig i at skulle paa Gaden for at komme fra Foreningens egentlige Hjem til Foredragssalen og omvendt. I det daværende Fyns Forsamlingshus var den store og den mindre Sal kun skilt ved et tykt Tæppe. Foreningen vilde kun have Brug for den mindre Sal, men Foredragsmøder her vilde forstyrres ved samtidige Møder (for ikke at tale om Koncerter) i den store Sal. Der var almindelig Stemning for at nøjes med det hidtidige hyggelige, men kun for lille Hjem, indtil bedre Muligheder kunde naas. Det hævdedes, at bygningskyndige Folk rystede paa Hovedet, naar man talte om Udvidelse og Omdannelse af Højskolehjemmet. Der maatte da tages Sigte paa noget mere formaalstjenligt.

Paa Generalforsamlingen i Februar 1905 meddeltes det, at der var tegnet 11,000 Kr. i Aktier, deraf c. 8000 inden for selve Foreningen. En Odenseaner, som opholdt sig i Nizza, havde skænket 1000 Kr. Med andre Midler mente man da at raade over ialt 13,000. Men der var Enighed om, at uden mindst 25,000 var det ikke raadeligt at begynde. Et Medlem

Salen i Højskolehjemmet.

hævdede, at det var for lidt og foreslog, at Foreningen selv skaffede 30,000 Kr. ved at 20 Medlemmer tegnede hver 150 Kr., 30 hver 100 Kr., 100 hver 75 Kr., 150 hver 50 Kr., 200 hver 30 Kr., 100 hver 20 Kr., 100 hver 10 Kr., 100 hver 5 Kr. Efter denne Beregning kunde endda c. 200 Medlemmer helt fritages for at tegne noget. Skønt Skalaen egentlig ikke saa afskrækkende ud, var der dog ikke Stemning for en saadan Fremgangsmaade.

Men der var almindelig Erkendelse af, at med den til Raadighed værende Kapital var den foreliggende Byggeplan over Evne. Efter et livligt Ordskitte vedtoges det at lade et Udvalg tage hele Opgaven om Tilvejebringelse af passende Lokaler paa overkommelig Maade op til ny Overvejelse. Hertil valgtes hele Bestyrelsen + Snedker P. Jørgensen, Tømrermester Henningsen, Møllebygger R. A. Rasmussen og Redaktør Bøgedal.

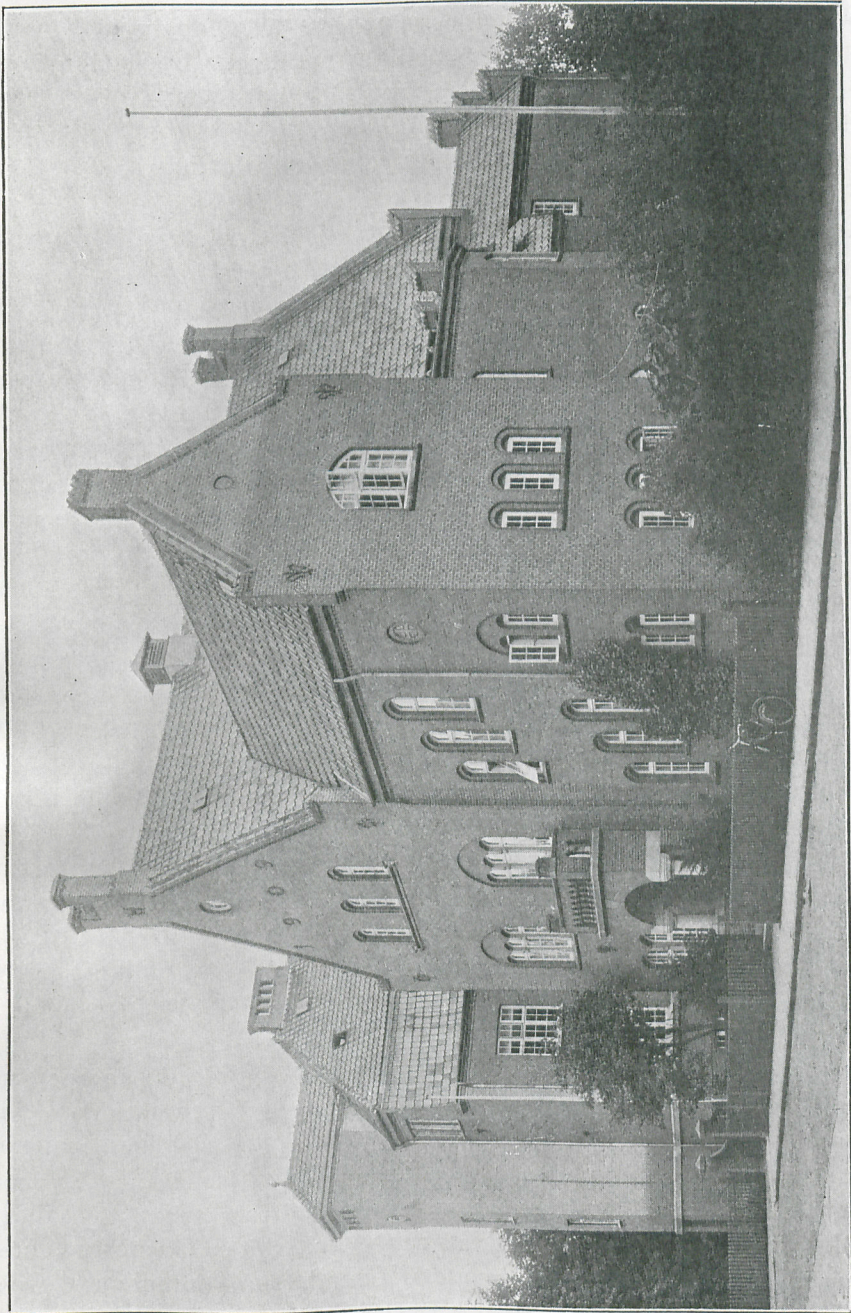
Udvalget holdt mange Møder og foretog mange forskellige Udregninger. Der indhentedes Tilbud paa Grunde flere Steder. Under nogen Overvejelse kom en Grund ved Klostervej mellem Vindegade og Ø. Stationsvej (10 Kr. pr. □ Al.), en ved Asylgade, tilh. Selskabet »Folkets Hus« (15 Kr.), en ved Pantheonsgade, tilh. Dæhnfeldt (10 Kr.), og Vindegade 74, tilh. Demants Familienstiftelse (da Vuggestue, med paastaaende Bygninger 10 Kr. 500 Kr. maatte være Aktier). Udvalget kom navnlig til at beskæftige sig med sidstnævnte og Dreyers Grund ved Klostervej. For denne blev der omsider stort Flertal i Udvalget.

Der kunde dog ikke være Tale om at binde an med den oprindelige Byggeplan, og den mod Foreningen altid saa tjenstvillige Arkitekt Jacobsen lavede et nyt Udkast. Huset var derefter 2 Etager. I Stuen: stor Forstue med rummelig Garderobe, 2 Læseværelser, 1 Samtale-, Biblioteks-, 3 V. og Køkken til Værten. 1. Sal: Foredragslokale gennem hele Huset (deleligt ved Skydedøre) 700 Siddepladser; endvidere Spisestue til Værten, som maatte have Folk paa Kost, men de kunde ikke bo der. Overslag: det hele færdigt til Indrykning 49,000 Kr.

Generalforsamlingen i Februar 1906 vedtog efter Indstilling af Udvalgsflertallet at rejse et saadant Hus paa Dreyers Grund, naar man havde en Kapital af 25,000. Tilsagn forelaa nu om henimod 15,000, deriblandt en Gave paa 1000 Kr. fra Fabrikant Brandt.

Ved Generalforsamlingen i Februar 1907 var Midlerne dog ikke synderlig større. Men en meget væsentlig Støtte vandtes ved en vellykket Basar i September samme Aar. Der ydedes til den stor Hjælpsomhed baade i Form af Gaver og personlig Bistand. Hovedleder var Frøken *Sophie Breum*, der gjorde et overordentlig stort Arbejde. Overskudet blev 6300 Kr.

Med Hensyn til Byggegrund rettedes Opmærksomheden mod et nyt Sted, da Odense Slot med tilhørende Grunde af Staten solgtes til Odense Kommune (Skøde læst 21. Oktbr. 1907). De Medlemmer, der sammen med Bestyrelsen udgjorde det store Udvalg, kom efterhaanden til at virke som særligt Byggeudvalg, der i et Bestyrelsesmøde den 20. Januar 1908 forelagde et foreløbigt Forslag til Bebyggelse af Slottets Køkkenhave. Der nedsattes

Højskoleforeningens Hus.

et snevrere Udvalg (Henningens, Murermester Schmidt og Bøgedal) til særlig at tage sig af Sagen.

Først i Februar s. A. averteredes Køkkenhaven til Salg. Vi gik ud fra, at jo større Stykke, der kunde købes paa een Gang, des rimeligere Betingelser. Under Forudsætning af Generalforsamlingens Godkendelse gik vi i Fællesskab med to andre Købere, saa der ialt kunde aftages en lille Tønde Land. Vi indgav Bud den 14. Februar. Vi bød forsigtigt, og Budet blev ikke modtaget, men Byraadets Regnskabsudvalg indbød os til mundtlig Forhandling den 14. April.

Regnskabsudvalget forlangte 3 Kr. pr. □ Al. og hævdede stærkt, at det var meget billigt. Vi erklærede, at til den Pris kunde vi ikke købe. Efter en Del Parlamenteren afbrødes Sammenkomsten, for at Regnskabsudvalget (Borgm. Dithmer, Sagf. Knudsen, Overretssagf. Jens Rasmussen) kunde tales ved i Enrum. Udfaldet blev Afslag til 2 Kr. 50 Øre, men det var Ultimatum, erklærede Borgmesteren bestemt. Kunde vi give det, skulde vort Bud blive indstillet til Byraadets Godkendelse. Vi tog Betænkningstid.

Vi turde ikke slippe Grunden, selv om der skulde betales som forlangt. En af Interessenterne vilde dog ikke være med til den Pris, men vi fik saa en anden. Vi indgav nyt Bud d. 8. Maj lydende paa det forlangte pr. Alen, men vi søgte at opnaa en Smule Indrømmelse ad Omveje. Meget blev det ikke, men dog lidt ang. Kloak, Gadebredde og Betalingsfrist.

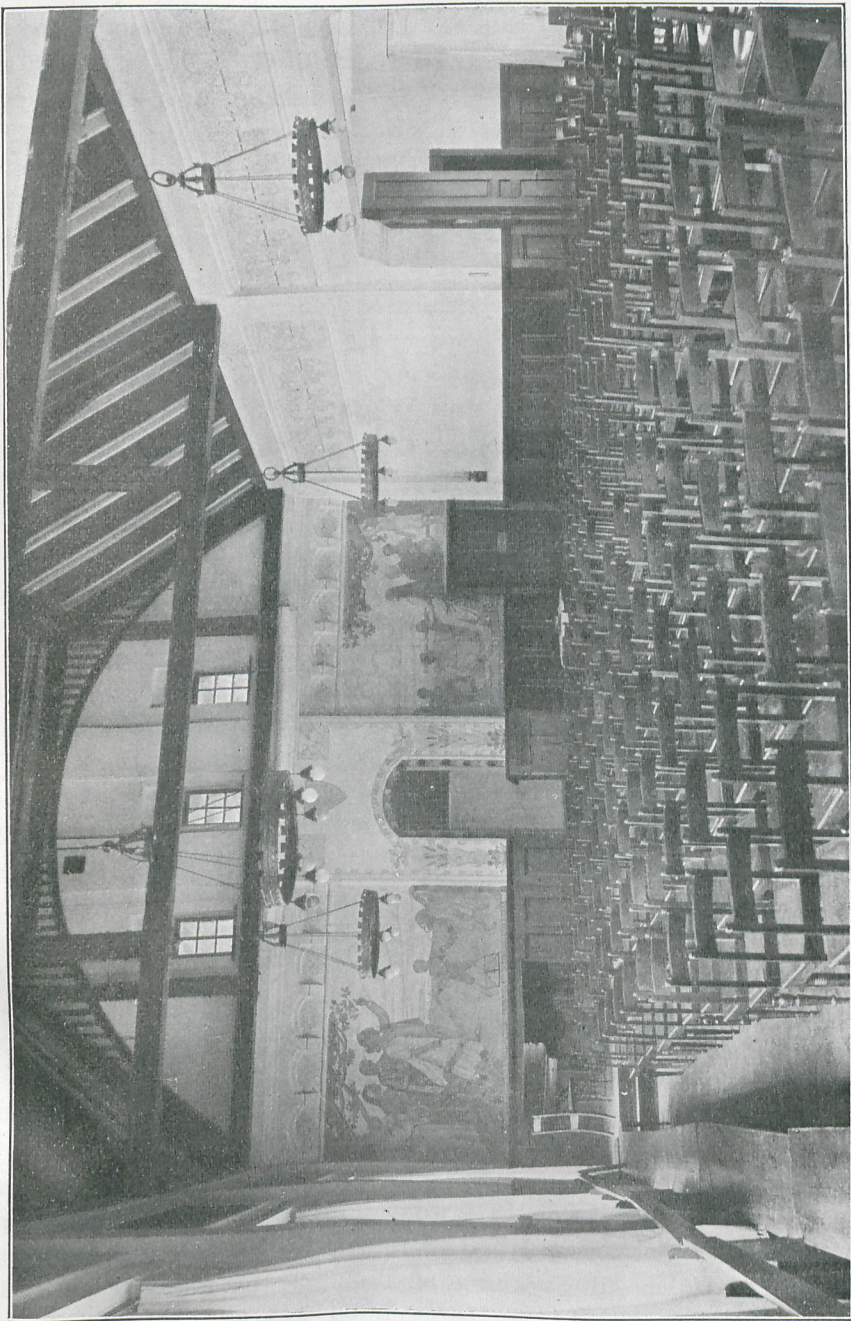
For at faa anlagt vor lille Gade (Slotsvænget) var det nødvendigt at erhverve 81 □ Alen Havespids fra Ejendom Nr. 13 i Hans Tavsensgade. Det skete ved Magelæg, og Ordningen af dette medførte et mildest talt stort Arbejde. Inden alle derved fornødne Formaliteter kom i tilfredsstillende Orden, førtes der en Korrespondance af et saa vidtløftigt Omfang, at den virker hartad forbavsende ved Gennembladning nu 13 Aar efter. Selve Mageskiftekontrakten er et saare omfangsrigt og indviklet Dokument.

Efter at Vilkaarene for Køb af Grund og dens Udnyttelse var klaret, og der var gjort Rede herfor paa en Generalforsamling d. 2. Juni 1908, vedtoges det at købe i Køkkenhaven og lade Arkitekt Jacobsen udarbejde Byggeplan. Og for tredie Gang gik Arkitekten i Lag med Tegning af et Hus til Højskoleforeningen.

En ny Generalforsamling d. 18. Oktober s. A. godkendte de endeligt udformede Formaliteter for Grundkøb og Mageskite. Ved samme Lejlighed forelaa Arkitektens Tegninger. Følgende Beslutning vedtoges enstemmigt:

»Under Forudsætning af, at Foreningen kan tilvejebringe en saa stor Kapital, at Bestyrelse og Byggeudvalg finder det forsvarligt at paabegynde Byggeforetagendet, vedtages det, at der efter Arkitekt Jacobsens forelagte Tegninger opføres en Bygning paa den Grund, som Foreningen erhverver i Odense Slots Køkkenhave, og at Byggearbejdet paabegyndes, saa snart Bestyrelse og Byggeudvalg finder det betimeligt.«

Der var Villie, og der fandtes Vej. Nu skred det. Murer- og Tømrerarbejde udbødes. Budene aabnedes d. 3. December 1908, og Arbejdet overdroges de lavestbydende, Murmestrene A. & H. Schmidt og Tømrermester

Salen.

M. Madsen. Der var 19 Bud paa Murerarbejdet. Forskellen mellem højeste og laveste var 5540 Kr. Paa Tømrerarbejdet gaves 25 Bud. Forskellen mellem højest og lavest var 3210 Kr.

Bygningen afsattes paa Grunden d. 9. Decbr., og Spaden var derefter hurtigt i Jorden. Murerne kom godt i Gang, før Vinteren lagde sig. Efter denne tog de fat igen d. 26. Marts. Tømrerarbejdet fulgte godt med, og det samme gjorde alt det øvrige til sin Tid. Kransen hejstes d. 22. Maj. Huset toges i Brug ved en Festlighed Søndag den 24. Oktober 1909. Endelig havde Foreningen naaet det store Maal: selvrejst Hjem.

Lidt om Udgifterne derved kan vel være af Interesse ogsaa til Sammenligning med andre Tidens Priser.

For de 81 □ Al., der erhvervedes ved Mageskiftet med Nr. 13 i H. Tavsensgade, afstod Køberne af Grunden i Køkkenhaven et dobbelt saa stort Areal, afholdt alle med Magelæget forbundne Udgifter, rejste Hegn paa den fremkomne ny Grænse for Nr. 13, udvidede Gaardspladsen ved sidstnævnte Ejendom og forsynede det tillagte Stykke med Klinkebro og Cementsokkel. Endvidere skal Køberne for al Fremtid vedligeholde Hegn, men dog ikke den indsatte Dobbeltlaage, mellem Nr. 13 og Gaden Slotsvænget. Efter at der her var rejst nyt Hegn, overtages denne Hegnspligt fremtidig af Højskoleforeningen for en Godtgørelse af 200 Kr. een Gang for alle. Samtlige disse Udgifter og Udgifterne ved Anlæg af Gaden Slotsvænget med 1 Meter Klinkebro udrededes af Grundkøberne i Fællesskab saaledes, at der lignedes et lige stort Beløb paa hver □ Al. af det Areal, hver især af Køberne fik til eget Brug. De to Medkøbere skulde af Købesummen for deres Grunde yde Højskoleforeningen 1 Maanedes Rente.

Hele det af Kommunen købte Areal var 12,000 □ Al. à 2 Kr. 50 Øre. Der afstodes til Nr. 13 i H. Tg. 162 □ Al., og der udlagdes til Gade 1016 □ Al. Af de tilbageblivende 10,822 □ Al. fik Foreningen 2873 □ Al., men vi solgte deraf en Spids paa 54 □ Al. til Hotelejer Hansen. Samtlige Udgifter ved Mageskiftet med Nr. 13 var 1202 Kr. 66 Øre, Gaden kostede (Grunden medregnet) 4239 Kr. 85 Øre, tilsammen 5442 Kr. 51 Øre. Deraf blev Foreningens Part 1444 Kr. 86 Øre. Med vor Del i disse Udgifter, Omkostninger ved Handelen og efter Frasalg af de 54 □ Al. kom Grunden til at staa Foreningen i 8619 Kr. 35 Øre.

Hovedposterne for Bygningen var (Beløbene afrundet til hele Kroner): Murerarbejde 22,986, Tømrerarbejde 12,342, Blikkenslagerarbejde 869, elektriske Ledninger og Lamper 962, fire Smedejernslysekroner 300, Snekkerarbejde 4008, Malerarbejde 1350, Glarmesterarbejde 429, Kloakanlæg og ekstra Fortov 454, W C, Vand og Gas 1482, Støbegods 1214, Smedearbejde 83, Arkitektens Udlæg til Trykning af Tegninger og Beskrivelser til Licitationerne 142, Vognmand 43, Hegnsætning 142 Kr. Alle Udgifter ved Bygningen med Indbo, som den stod den Dag, den toges i Brug, var 47,129 Kr.

Denne Sum var dog ikke den hele Værdi. Arkitekt Jacobsen, der saa at sige har tegnet tre Huse til Foreningen, gjorde hele sit store og dygtige

Arbejde uden Vederlag, Frøken Munch fik kun betalt en Del af Værdien af sit smukke Maleri, og den Sum, hun modtog, betaltes ikke af Foreningen. Landinspektør Sørensen gjorde sit Arbejde med Udstykning af Køkkenhaven til Fordel for Foreningen, saa de andre Lodtagere betalte deres Regninger til denne. Det samme gjaldt Ingeniør Mengels Arbejde med Gadeanlægget, og Ingeniørarbejdet ved Bygningen gjorde han gratis, Der modtoges til Huset andre Gaver, som Formanden nævnte ved Indvielsen, og der blev afholdt Udgifter, som Foreningens Kasse ikke mærkede.

H. Bøgedal.

Huset set fra Haven. (Vinterdag.)

ET GAMMELDAGS HJEM

EN Mils Vej fra Nykjøbing paa Falster ligger en Landsby, som kaldes Sønder Kirkeby, og som ikke rummer noget mærkværdigt for den fremmede, der kommer igjennem den, men som for mig betyder mere end de fleste andre Byer, eftersom den er min Fødeby og det Sted, hvor jeg levede min første Barndoms Tid. —

Naar jeg, hvad undertiden sker, gæster den — paa Cykle fra Nykjøbing — er det altid i en vis Spænding og en ejendommelig bevæget Stemning, som ikke noget andet Sted paa Jordkloden kan sætte mig i. Jeg spejder undervejs efter alle de kjendte Steder og noterer ved mig selv, at de er der endnu, dèr er det og dèr er det, — omtrent som det var for 60 Aar siden. Vejen gaar igjennem frodigt, kornrigt Land forbi Tesdorps berømte Herregaard, med Udsigt til mange Smaaskove. Naar man er midtvejs, dukker Byens høje, røde Kirketaarn op og tæt ved det de store Træer i Præstegaardens Have. Tilsidst gaar det ned ad en lille Bakke, forbi Præstegaardens Mark, hvor der i gamle Dage laa en lille Kæmpehøj, som desværre nu er sløjft, og saa ind i Byen, som for største Del er ganske gammeldags, med lave, straatækte, hvidkalkede Bindingsværks Gaarde og Huse, og hvor, efter falstersk Skik, de gamle Navne hænger ved Gaarden, saaledes at Indehaveren af Gaarden kaldes Skovboen, Myssen, Pillen, Stubben, medens Sønnen, Arvingen, hedder Skovboens Jens og Myssens Hans og først, naar han overtager Gaarden, rykker op til at være Skovboen og Myssen.

Man passerer Gadekjæret og Sprøjtehuset, hvor jeg engang som ganske lille stod og var højst ilde tilmode, fordi Sprøjtevæsnet, der holdt Prøve, lod Vandstraalen spille tværs over Vejen og saaledes spærrede den for mig og indgav mig en frygtelig Forestilling om at være for bestandig skilt fra mit kjære Hjem. — Saa et Sving udenom Kirkebakken, hvor den gamle smukke Kirke troner bagved sit høje Stengærde, Kirken, hvor jeg er døbt, med Kirkegaarden, hvor Moder ligger begravet, og hvor jeg over Gærdet kan se det store Trækors paa hendes Grav, — op ad en lille Allé af Lindetræer, og for Enden af denne Præstegaarden, lav og lille med Bindingsværk og Straatag og meget grønt Græs i Gaardens Stenbro.

Stuehuset er bygget efter den sædvanlige Model for gamle danske Præstegaarde. Midt paa Huset er Trappestenen og Indgangsdøren. Til højre »Storstuen«, helt igjennem Bygningen, med Vinduer baade til Gaard og til Have, og bagved den to smaa Gæstekamre, et til Gaarden og et til Ha-

ven. — I vor Tid gik der fra Indgangsdøren en lang, smal Gang tværs igjennem Huset helt ud til Haven, hvor den lukkedes med en Glasdør med en stor Rude. Det var der, at Hunden »Sagax« (saadan hed Præstegaardens Hund altid) engang i blind Ivrighed sprang igjennem omtrent som en Berider igjennem et Tøndebaand. Vi legede med den i Gaarden og kastede med en Stok, som den ivrigt løb efter og bragte tilbage, og da en af os gjorde den den Streg i Regningen at kaste Stokken over Hustaget ud i Haven, skød Hunden i sin Nidkjærhed Gjenvej igjennem Gangen, hvor Døren til Gaarden stod aaben og sprang med et Sæt igjennem Ruden ud til Haven, saa at Glasstumperne raslede ned omkring den. Den kom uskadt fra det, men jeg ser den endnu for mine Øjne, hvor slukøret og forfærdet den saa ud, da den luskede ned ad Havegangen uden mindste Lyst til at lege videre.

Til venstre for Gangen laa »den store Stue«, ogsaa med Vinduer til begge Sider. Her stod Husets bedste Møbler; Klaveret, gammelt og tyndt i Tonerne, og Moders Bogskab med mange danske Klassikere bag Ruderne: Blicher, Hejberg, Fru Gyllembourg, Baggesen, Øhlenschläger, Ingemann, og her opholdt man sig om Søndagen, og naar her var fremmede. Ellers holdt man til i »den lille Stue«, som laa bagved den »store«, og som var Familiens Opholdssted til Dagligbrug. Noget lille til de mange (vi var 12 Børn) — og yderst tarveligt udstyret. En haard, gammeldags Sofa; foran den et upoleret Asketræs Bord, som Bedstefader havde ladet gjøre af et Træ i hans Have; under Bordet et hjemmegjort Tæppe af brogede Klude; ved den modsatte Væg Faders Chatol med rund Klap til at skyde op; i et Hjørne en stor Lænestol af sortmalet Fyrretræ med Øreklapper, Oldefaders Stol, som han sad i, da han døde; og saa en Del ret umagelige Stole; det var det hele. Om Aftenen blev der sat et Tællelys i Messingstage paa Bordet, og det saa man saa ved, saa godt man kunde, og pudse med en Lysesax, naar Tanden blev for lang. — Gulvet var sænket lidt til den ene Side, saa en Bold, der tabtes, havde Tilbøjelighed til af sig selv at rulle ned i Hjørnet ved Kakkelovnen, hvor Brændekurven stod, thi man var jo dengang endnu ikke plaget med Kul og Kokes og andet sort og støvende Brændsel, men fyrede i Ovnene med dejligt, duftende Bøgebrænde, — og hvor der etsteds i et af Gulvbrædderne var et lille Hul, dannet af en udfalden Knast, og som egnede sig til Nøddeknækker, idet man lagde Nødden i Hullet og slog paa den med et Stykke Bøgebrænde. Ved Siden af Kakkelovnen stod Faders Stol, den samme, som jeg bruger den Dag i Dag ved mit Skrivebord. Og i Vinteraftener, naar Mørket faldt paa, kom han ind og satte sig der og holdt »Mørkning« med os, — det havde man Tid til dengang. Vi Børn laa paa Gulvet omkring Ovnene, hvor Brændet knitrede og kastede Lys ud i den mørke Stue, og saa fortalte han for os. Da vi var meget smaa, var det om Hr. Oles Mus og om Lammet, der gik ud paa Landevejen, hvor det ikke maatte gaa, og nær var kommet rent galt fra det, og om Ulven og Ræven, — mange Gange de samme Historier og hver Gang nøjagtig med de samme Ord. Da vi

blev større, blev det om Nordens Guder, Loke og Thor, Jætterne og Ragnarok — og om de norske Konger i Snorre Storlesons Krønike, Olaf Trygvason og Olaf den Hellige, Svolder og Stiklestad.

En Tid lang læste Fader selv med os. Men jeg er ikke vis paa, at han egentlig havde noget godt Greb paa at undervise Børn. Han havde vistnok ikke meget af den Taalmodighed, som dertil hører. Hurtig og klarhovedet som han selv var, kunde han daarlig finde sig i vor Langsomhed og Uklarhed. Jeg hører endnu hans utaalmodige: Naa! Naa! Naa! naar vi stod og hakkede i det; og det fremmede afgjort ikke vor Duelighed i Regnekunsten, naar han gjentagne Gange forsikrede os, at det Regnestykke, som vi sad og gloede paa og ikke forstod et Muk af, i Virkeligheden var »som Fod i Hose«. Men der var dog sikkert et Omraade, hvor han var en god Lærer. Jeg ved i alt Fald, at jeg fik min Bibelhistorie godt lært (efter L. Chr. Müllers Bog), ja jeg er tilbøjelig til at tro, at det allermeste af det, som jeg nu kan af Israels Historie, det kunde jeg allerede, da jeg var 12 Aar. —

Der herskede i mit Barndomshjem stor Tarvelighed i Levemaade. Fader havde kun en lille Løn, og det er mig egentlig ubegribeligt, at den kunde slaa til. Det hjalp noget, at han var en dygtig Landmand, der forstod at faa noget ud af sin Mark, men der skulde dog meget til, for at alle de Mennesker kunde leve — vi var jo, med Smaa og Store, henimod en Snes Mennesker, og det var heller ikke gaaet uden gennemført Orden og Sparsommelighed. Alt Børnenes Tøj var hjemmegjort. Landsbyens Væver lavede Hvergarnstøjet, og Moder syede det til Klæder til os. Der blev vist aldrig givet Penge ud til noget, som ikke var nødvendigt. Forlystelser og Adspredelser, som man i vore Dage synes er uundværlige, var der naturligvis aldrig Tale om. Hvad vi Børn havde af Penge at raade over var ikke meget. 2 Mark til Fødselsdagen og en Firskilling hist og her for en funden Hesteko, som blev solgt til Smeden, eller tjent ved at samle Kløverfrø paa Marken til Udsæd. Det var det hele. Det meste gik til Julegaver. Naar det lakkede mod Jul, blev hele Flokken kjørt ind til Købstaden, hvor Indkøbene gik for sig. Foræringer til Moder og Fader og 11 Søsken for 3 Mark ialt — det var noget af et Kunststykke, selv om man dengang fik noget mere for sine Penge, end man gjør nu. — Af anden Udgift fra vor Side ved jeg ikke at sige. Tobaksrygning følte vi os ikke tilskyndede til, — skjøndt Fader røg Tobak fra Morgen til Aften af en lang Pibe (det var hans eneste Luksus — og det var vist meget billig Tobak). Dog med den Undtagelse, at vi engang imellem købte for 4 Skilling Brystsukker hos Mdm. Hvid, som handlede med den Slags Ting, især nogle store hvide Stykker, om hvilke en hyggelig gammel Farbroder, som undertiden besøgte os, sagde, at de smagte helt godt, naar først man havde faaet Skidtet slikket af dem. Men »det ufordærvede Hjerte bryder sig ej om lidt Snavs, ser ikke paa saadanne Smaating«.

Husets daglige Kost var naturligvis meget jævn. Øllebrød om Morgen, om Aftenen to Stykker Smørrebrød uden Paalæg og forresten Vand-

grød efter Behag. Jeg tror nok at kunne sige, at jeg ikke elskede Grøden og ikke vilde have haft noget imod lidt mere Smørrebrød, men saaledes var nu engang Skikken, og den kunde man ikke rokke. Kaffe saa man ikke til Hverdagsbrug. Men om Søndagen, naar Fader kom fra Kirke, var der dækket et herligt Kaffebord i den »store Stue« med hjemmebakket Hvedebrød, der duftede bedre end noget andet Hvedebrød, som jeg i mine Dage har haft med at gjøre. — Fader havde vist nok undertiden Bekymringer for, hvorledes det skulde slaa til. Vi Børn havde det i hvert Fald ikke.

Vi levede et lykkeligt Liv blandt Mennesker, som vilde os vel, og som vi havde fuldkommen Tillid til. — Naar Fader havde sagt om noget at saadan var det, saa stod det fast, og naar han havde sagt, at dette skulde gjøres, saa blev det gjort, og naar han havde sagt, at dette maatte vi ikke, saa faldt det os aldrig ind at gjøre Indvendinger og sige: Aa hvad! Vi vidste nok, at det hjalp ikke noget.

Da Pontus Wikner blev spurgt om, hvordan han bar sig ad med at faa sine Børn til at være lydige, saa svarede han: Der er tre Ting, som man der skal iagttage. Det første er, at man skal ikke give mange Befalinger, det andet er, at man skal sørge for, at de Befalinger, man giver, altid bliver efterkommet, det tredje er, at man passer godt paa sig selv. — Jeg tror nok, at Fader forstod noget af den Kunst, som Pontus Wikner anbefalede dem, der vilde have lydige Børn, at lægge sig efter: Give faa Befalinger, sørge for, at de bliver holdt, og selv gaa foran i Retskaffenhed.

Der laa bagved Huset en stor, dejlig Have, hvor allehaande skjønne Frugter modnedes, Vindruer, Aprikoser, Morbær, Graapærer og Graastener og Masser af Stikkelsbær og anden Bærfrugt. Men vi Børn havde ingenlunde Lov til at »æde af alle Havens Træer«. Vi fik sat vore Grænser, og indenfor dem maatte vi holde os. Naar Fader sagde: De gule Stikkelsbær er givet fri, af dem maa I tage saa mange, I vil, saa kastede vi os over de gule, men de grønne og røde lod vi staa, til vi fik Lov til at tage ogsaa dem. Dernæst havde vi Lov til at tage det, der faldt ned og laa paa Jorden. Og naar Fader havde plukket Æblerne af, og de laa i store Dyrger paa Loftet, saa tilhørte det, som var blevet siddende tilbage paa Træerne, os som en Efterhøst — og udenfor disse lovlige Grænser gik vi, saa vidt jeg nu husker, meget sjældent eller aldrig.

Moder døde, da jeg var 9 Aar gammel og havde 6 Søskende, der var yngre end jeg. Men hun fik i den Tid, hun var hos os, lært mig to gode Ting. Hun lærte mig at bede min Aftenbøn, og jeg husker endnu tydeligt, at hun lærte mig Fadervor, — dette Fadervor, som ingen christelige Forældre skulde overlade til Skolen at terpe ind i deres Børn som en Lektie. Og hun lærte mig at synge. Hun sad ved det gamle Klaver med de spinkle Toner og spillede og sang med os Ingemanns Aften- og Morgensange, indtil vi kunde dem, — saa længe som hun kunde. Det forundrede mig, at der kom en Vinter, da hun ikke mere havde Sangstemme; Moder blev hæs og svag i Mælet og kunde ikke længere synge. Jeg vidste ikke, hvad det be-

tød, — men det betød jo dette, at hendes Brystsyge tog Overhaand, og da Foraaret kom, var hun død. —

Vort Hjem var til daglig meget stille, og Fader var en stille Mand uden mange Ord. Og det var en stor Sjældenhed, at han kærtegnede nogen af os. Jeg ved kun én Gang, at han har kysset mig og kaldt mig sin kjære Ven, og det var for mig en stor Begivenhed. — Og om Christendom talte han udenfor Kirken ikke meget. Men naar han engang imellem gjorde det, da gjorde det et dybt Indtryk — saaledes som det skete engang en 1. November, som var hans 70de Fødselsdag, da han ved Bordet sagde til os: Ja, nu er jeg gammel, og »at sige Verden ret Farvel« er en stor Kunst, »lige tung at nemme i Livets Gry og Livets Kvæld«, og jeg siger ikke, at jeg nu har lært den Kunst, men jeg øver mig daglig i den, om jeg dog kunde faa den lært; og jeg haaber, det skal lykkes mig! — eller naar han paa min Konfirmationsdag sagde til mig: Jeg vil give dig et Raad, som du ikke vil fortryde at følge: Naar du beder din Aftenbøn, saa sig ogsaa Forsagelsens og Troens Ord! gjør det hver Dag og lad det være dig et Tegn paa, at du endnu har noget med Christendom at gjøre! Noget saadant glemmes ikke.

Men blev der i mit Barndomshjem ikke talt meget om Christendom — maaske for lidt — saa var dog ingen af os i Tvivl om, at det var paa Christendom, at det hele var bygget, det christelige var i Virkeligheden tilstede i det altsammen og var Kraften i det. Og for os, som voksede op i dette Hjem, kunde der ikke være Tvivl om, at vi vilde holde os til den Tro, som de gamle levede og døde paa. Den Vej, som Fader og Moder gik ad, den vilde ogsaa vi gaa ad — naturligvis; at vi skulle kunne bryde ud fra deres Vej og saaledes aandeligt skille os fra dem og Hjemmet, hvor vi havde fundet det bedste, vi kjendte, — det var helt utænkeligt. — Jeg skal ikke indlade mig paa at give Regler for, hvordan christne Mennesker skal forkynde Christendom for deres Børn — ved direkte Forkyndelse eller ved stille Paavirkning, men jeg holder paa, at Faders Maade at gjøre det paa, ikke var ilde, — der kom dog det ud af den, at han fik alle sine 12 Børn til at følge sig. —

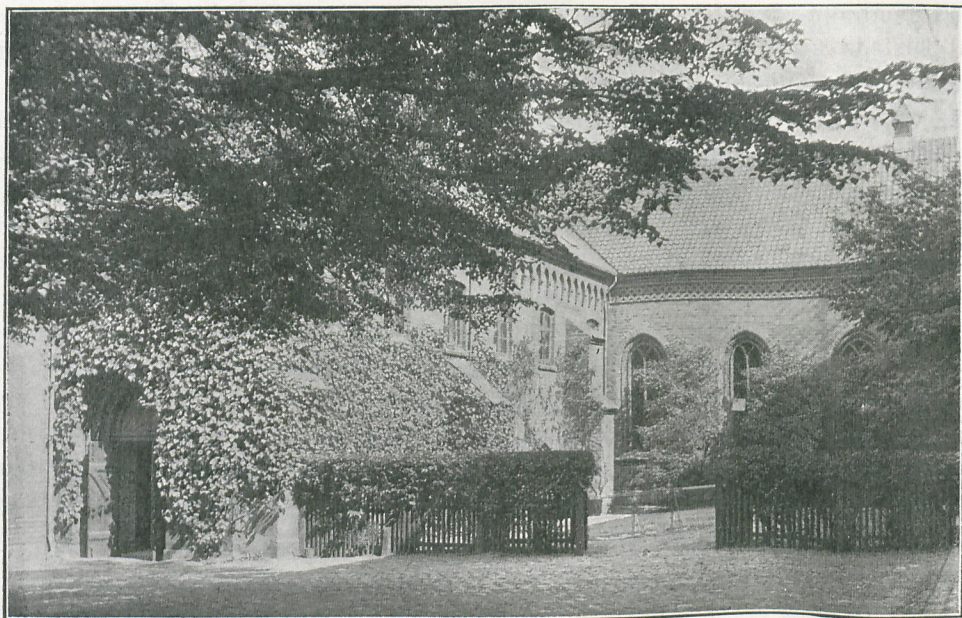
Det blev ikke let for os, der var vokset op i Præstegaarden at forlade den og flytte ind til Købstaden for at gaa i Latinskolen der, — en Overgang, som vi efterhaanden næsten alle maatte døje. Fra de hyggelige Stuer og Gaarden og Markerne og Haven at komme ind i et lille snevert Stræde og blive puttet ind i et lille snevert Hus og være i Pension hos to gamle Damer, som var meget rare, men ikke videre morsomme, — det faldt temmelig trist. Og naar det paa nogen Maade lod sig gjøre, tog vi Fod i Haand og vandrede hjem. Vejen var bleven besværligt lang, siden Fader var bleven forflyttet til en ny Virksomhed paa Nordfalster, men vi gik gjerne de 2 $\frac{1}{4}$ Mil Lørdag Aften efter Kl. 6, thi først ved det Klokkeslet sluttede Skolen den Dag, og spurgte ikke stort, om det var Vinter eller Sommer, Tørvejr eller Regnvejr. At Ulejligheden var rigelig betalt, naar vi langt ud paa Aftenen naaede Maalet og blev bænket ved Thebordet i

den hyggelige Dagligstue, som var en hel Del større end »den lille Stue« i Kirkeby, med den næste Dag foran os som en herlig Fridag. Naar vi Søndag Eftermiddag skulde tilbage igjen, var Humøret mindre højt.

Men Ferierne var vidunderlige. Ved Juletid 2 Uger, og ved Sommertid 1 Maaned. Da kom der gjerne Vogn efter os, og det var ubeskrivelig fornøjeligt at se Jens med de røde Heste holde med Vognen i det smalle Stræde, og kravle op og komme til Sæde og triumferende rasle ned ad Byens Hovedgade Nord paa ad Hjemmet til. Og saa Ankomsten. Naar Jens i Porten slog Skrald og Hestene dansede og slog Ild mod Brostenene, og Lyset i Dagligstuen begyndte at røre sig, og Fader kom ud i sin lange, graa Slobrok med Piben i Haanden og stod paa Trappestenen med et fornøjet Ansigt og sagde: Naa, er I der!

Det var et lille Paradis paa Jord. — Jeg tænker undertiden paa, at naar det store Paradis engang lukker sig op, saa skal til dets Herlighed ogsaa høre det, at Fader skal staa i Døren og sige glad: Naa, er I der! — og det er mit Haab, at vi da skal kunne sige: Ja, vi er her alle!

Hospitalskirken i Odense.

MINDER FRA PRÆSTEN LUDVIG HELWEGS HJEM^{*)}

AF FORSØGSLEDER LEOPOLD HELWEG

DET er mere end en Menneskealder siden, at mit Barndomshjem, den gamle, hyggelige Præstegård på Gråbrødretorv i Odense, for bestandigt lukkede sin gæstfri Dør, og de fleste af dem, som havde deres Gang dér, ere længst borte. Ikke mindst i Betragtning af den lange Tid, der er gået siden, har det været mig en særlig Glæde at mærke, at blandt de få, der endnu ere tilbage af dem, der hørte til Kredsen dér, lever Mindet om Hjemmet endnu. På Grundlag af, hvad disse gamle Venner fra Præstegården i Odense have meddelt mig, og på Grundlag af mine egne Barndomserindringer, skriver jeg disse Linjer.

Min Fader, *Ludvig N. Helweg*, er født i den samme By, hvor han senere kom til at virke i Manddomsårene, og på hvis åndelige Liv han fik Lov til at sætte sit Præg. Hans Fader, den gamle Stadslæge *Hans Zacharias Helweg*, var født i Husum og var oprindelig Feltskær. Som 19 År gammel Yngling drog han imidlertid ind til København, hvor han fik Ansættelse som Kompagnikirurg. Han var en velbegavet og dygtig Mand og kastede sig med stor Iver over det medicinske Studium, som han drev samtidig med, at han passede sin Tjeneste. I 1809 tog han med smukt Resultat kirurgisk Eksamen, og efter at have praktiseret som Læge, dels

^{*)} Efter Bogen »Minder fra gamle grundtvigske Hjem« med Tilladelse fra Gads Forlag.

i København, dels forskellige Steder i Provinsen, blev han 1817 udnævnt til Distriktskirurg i Odense. I denne By fik han gennem en lang Årrække et kært Opholdssted og vandt sig et godt Navn som dygtig og anset Læge.

Det forcerede Arbejde med Studierne i København havde imidlertid des værre lagt Grunden til en Sindssygdom, som i de senere År ofte hjemsøgte ham, og denne alvorlige Sygdom lagde naturligvis sit Præg over Hjemmet. Netop derfor bandtes de unge Sønner, der sammen med deres Moder i disse alvorlige Tider skulde bære Hjemmet, så tæt og inderligt sammen med Bånd, der aldrig bristede.

Helweg var 1811 bleven gift med *Anna Elisabeth Wendt*, der var Datter af en Købmand i Husum. Hun var en energisk og dygtig Natur og en trofast Ægtefælle. Selv havde hun et lyst og glad, men af og til noget hæftigt Sind, og hendes Hjærte slog varmt for alle syge og trængende. Sin tunge Tilskikkelse, når Mandens sørgelige Sygdomsanfald indtraf, bar hun med Tålmodighed, og mod sine Børn var hun en kærlig og opofrende Moder, der aldrig blev træt af at hjælpe, hvor meget der end hvilede på hende. Til Gengæld sloge Børnene med den største Kærlighed Kreds om hende og hjalp hende i vanskelige Tider.

I dette Hjem, der var ramt af så hård en Hjem søgelse, men hvor der trods den dybe Alvor, der lå over det som Grundtonen, dog levedes et lykkeligt og ofte muntert Familieliv, voksede Ludvig Helweg op som den fjerde af ti Søsken. Han var født den 26. April 1818, gik i Latinskolen i Odense, blev Student 1835 og tog 1840 teologisk Embedseksamen med bedste Karakter.

Vilhelm Birkedal har i sine »Personlige Oplevelser« tegnet et smukt Ungdomsbillede af Fader. Han skriver: »Jeg traf Ludvig Helweg første Gang hos Doktor *Chr. Rørdam* i Fredericia. Da jeg så ham siddende i Sofaen, var jeg uvis om, hvorvidt han var en gammel Mand eller et ungt Menneske. Det sidste var jo Tilfældet, men der var noget ved ham, som nok kunde fremkalde Uvisheden. Hans usædvanligt lyse Hår syntes næsten at være hvidt som på ældre, og der var et så modent Præg i hans Åsyn, noget så alvorligt og tankevægtigt deri, at det nok kunde foranledige en Fejltagelse. Ved at komme nærmere, opdagede jeg snart, at han hverken var gammel i År eller i Sind, ja, at der ved Siden af det ualmindelig udprægede hos ham også fandtes et Ungdomsudtryk, så ungt, at det næsten tydede på noget barnligt: et rent og uskyldigt Ynglingeåsyn.

Denne Blanding i hans udvortes Udseende var, som jeg siden kom til at sande, et legemligt Billede på hele hans åndelige Væsen: en tidlig vakt Alvor og Åndsbestemthed forenet med et oprindeligt og umiddelbart Ungdomsvæld i hans Sjel. Der var allerede den Gang hos denne unge Mand på 24 År for længere Tid siden foregået et Valg, der havde sat ham på Manddomsposten.

Han har fortalt mig, at han alt som Skolediscipel i Odense var bleven greben af Grundtvigs åndelige Kæmpeskikkelse og Opråb til Folk og Kirke, og at han alt da havde sagt til sig selv: »Jeg vil hellere stå imod den

hele Verden med Grundtvig som hans Væbner, end sværge til nogen anden Fane«. Men trods dette tidlige Alvorsord, var han aldrig, og blev han aldrig gammelagtig, fremmed for Ungdommens Liv og Friskhed, om han end ikke nogen Sinde fandt Behag i lette og indholdsløse Forlystelser; han var vistnok hverken i Tanke eller Forhold den, der kunde lade sig drage bort, selv kortvarigt, fra, hvad der var Grundtrækket i hans Væsen. Han var en sjælden røn Natur; alt plumpt, råt, usædeligt vendte han sig bort fra med Væmmelse, og selv når Talen faldt på noget sådant under en kristelig Forhandling, der gik ud på at finde Midler mod det kødelige og grimme og standse dets Giftstrøm, der vilde ødelægge Menneskelivet, kunde han kun med Overvindelse tage Del deri, fordi han ikke uden Pinsel kunde dvæle ved sådant. Engang, da i et Præstemøde Prostitutions-spørgsmålet blev bragt på Bane, og hvad der kunde gøres for at modarbejde denne Kræftskade på Samfundslegemet, udbød han midt under Forhandlingen: »O, lad os være fri for at tale om dette Skidt!« Han vilde nok være med til at handle i denne Sag, men Talen derom var ham uudholdelig, når den fortsattes i længere Tid.»

Allerede i Studenterårene havde Fader sysselsat sig med forskellige videnskabelige Opgaver og tænkte da også på at fortsætte som Videnskabsmand, men flere Omstændigheder førte til, at han kort efter at have taget Embedseksamen tog Huslærerplads på Margård på Fyn. Opbruddet fra København i Forbindelse med Farfaders Sygdom, der netop på det Tidspunkt var brudt så stærkt frem, var i disse År lige ved at knække hans Livsmod. Dette blussede dog lykkeligt op, og Grunden til denne Opblussen var, at han i disse År lærte sin senere Hustru *Thalia Caroline Elisabeth Luun* på Lammehave at kende.

Lammehave, der ligger nogle Mil Syd for Odense, er vel ret fjærnt fra Margård, men den gamle Stadslæge var en god Bekendt af Luun, og Faders Broder *Frederik*, den senere Stiftsprovst på Låland, var dengang Huslærer på Lammehave. Dette gav Fader god Lejlighed til at aflægge Besøg i Huset, og ret længe varede det ikke, inden Forlovelsen mellem de to unge var en Kendsgerning. Fader var for sin Del hurtig klar over, at det skulde være hende og ingen anden. Men det kneb med at få Lejlighed til at få det sagt. Moder var, som Flertallet af Datidens unge Piger, meget sky af sig, når der var unge Herrer til Stede. Hver Gang Fader vilde til at komme frem med, hvad han havde på Hjærte, forsvandt hun ud ad Døren, indtil det til sidst lykkedes at få hende til at høre på, hvad han vilde sige, og så viste det sig, at hans Følelser bleve så helt og fuldt gengældte.

Styrket og opmuntret rejste Fader atter ind til København for at bryde sig en Bane. Han gav sig på ny i Lag med videnskabelige Studier og vakte en Del Opmærksomhed i teologiske Kredse. Han kom i disse År stedse nærmere til Grundtvig selv og de Grundtvig'ske Kredse, og han kom derved til en vis Grad med ind i kirkepolitiske Stridigheder. Han skulde lære, at det ikke var let at gå mod Strømmen. En Afhandling, han med

stor Omhu havde udarbejdet for Licentiatgraden, blev ikke antagen af det teologiske Fakultet. En endnu større Skuffelse led han, da et Forsøg på at blive Lærer ved det norske Universitet glippede, skönt den norske Regering i Begyndelsen havde vist sig meget imødekommende imod ham, og han fra betydningsfuld Side var bleven opfordret til at søge Professoratet. »Det er rimeligt nok«, skriver Ludvig Schrøder i sin Bog om Fader, »at Helweg både var bleven Licentiat i Teologien og Professor ved Københavns Universitet, dersom han ikke havde sluttet sig til Grundtvig. Men selve den Modgang, han kom til at lide, førte med sig, hvad der kunde bidrage til at hjælpe ham over den«.

Hans tilkommende Svigerfader, Proprietær Luun, havde slet ikke været begejstret ved Tanken om, at hans Datter skulde til Norge. Dertil kom, at der i Hjemmet på Lammehave herskede ret vanskelige Forhold, idet min Morfader efter at have mistet sin første Hustru, havde giftet sig anden Gang. Lammehave blev dog stadig ved med at være *Hjemmet* for Börnene. Det hører til mine mest strålende og solfyldte Barndomsminder, når vi hver anden Søndag kørte ud til den skønne, gamle Gård, hvor vi bleve modtagne med glade Smil og åbne Arme. Jeg mindes endnu den Opsigt, jeg som lille Purk vakte som »Tante Lises« Dreng.

Familieforholdet gjorde, at mine Forældres Bryllup blev holdt tidligere, end det oprindeligt havde været Hensigten, idet Morfader tilsagde Fader en sådan Støtte, at han 17. September 1847 kunde gifte sig uden at have nogen fast Livsstilling.

»I Efteråret 1847«, skrev Fader en halv Snes År senere i Bispeprotokollen, »indtraadte jeg i et lykkeligt Ægteskab med min Trolovede og levede på den Tid et lykkeligt Husliv i København, der gjorde mig ethvert Arbejde let.«

Og lykkeligt blev Hjemmet. Så optagen min Fader end var af sine videnskabelige Sysler og af sin Lærergerning, fik han dog altid Tid til også at hellige sig Livet i Hjemmet. Og Moder var en af de stille, trofaste Kvinder, som de, der kun kendte hende flygtigt, måske ikke lagde særlig Mærke til, men som alligevel var den bærende Kraft i Hjemmet.

Og deres Lykke var så rig og rummelig, at de havde Råd til at dele ud af den til andre. I nogle Mindeord, som en af Hjemmets gode Venner, *Vilhelmine Dahlerup*, for mange År siden skrev i »Höjskolebladet«, taler hun om, hvad det var, der samlede den store Vennekreds hos Helwegs og knyttede den så tæt sammen. »Dér følte vi alle, at vi vare hjærteligt velkomne«, skrev hun; »ikke alene fordi Herremandens Datter var vant til Gæstfrihed fra Herregården, men fordi både Vært og Værtinde ønskede at samle så mange som muligt af Vorherres Små, som med dem kunde lovprise og lovsynge vor *fælles* Herre og Frelser. Der blev aldrig sat noget kunstigt i Scene eller tvunget frem, men når vi kom, modtoges vi altid, som om *de* vare de modtagende, skönt de vare de givende, ikke med mange Ord, men med den stille Ånds uforkrænkelige Væsen, som var bæg-

ges Særkende, den Kærlighedens Ånd, som hellere giver end tager, og som i sin Ydmyghed ikke er sig bevidst at give.«

Det første Hjem, mine Forældre kom til at danne, lå på en Tredjesal i Pilestræde. Der var snævert både ude og inde, og hverken min Fader eller min Moder hørte til dem, der let åbnede sig og snakkede løs. Der var over dem bægge en vis Undselighed. Men kom man først ind i den dybere Samtale med Fader, blev han ivrig og talende. Senere flyttede de ud på Vesterbro, ved »Sorte Hest«, og det var først her, hvor der var bedre Plads både ude og inde, at deres Gæstfrihed ret kunde få Lov til at udfolde sig. Særlig var deres *Torsdag-Aftener* berømte inden for Vennekredsen. På disse Aftener vidste Venerne, at de altid kunde træffe ikke alene Helwegs, men også andre Venner, og på disse Aftener blev der både talt og sunget i Hjemmet. Sangen var vel nok noget af det, der mest prægede Hjemmet, skönt Fader selv var langt fra at være musikalsk. Grundtvigs Svigersøn og daværende Kapellan *P. O. Boisen* kom på disse Aftener der ud for at prøve nye Melodier til Grundtvigs Salmer eller tillæmpe gamle Melodier, som senere i den nye Skikkelse ere gæede over i Kirkesangen. Det var dog ikke alene Salmer, men også Folkesange, der bleve sungne, og særlig blev »Boisens Visebog«^{*)} brugt. I den fandtes der mange lystige Sange, som min Fader morede sig over, ligesom det også glædede ham, når Ungdommen tog sig en lille Dans. Vilhelmine Dahlerup fortæller endogså om, hvorledes Fader og Moder sammen med Boisen kunde være med til at synge og danse: »Mine Gedebukke, mine Gedebukke, gnave Barken af Træerne.«

De økonomiske Kår vare ikke sådanne, at de opfordrede til at leve overdådigt. Det var ikke de fine Retter, der bandt Venerne sammen; og det viste sig ofte, at disse havde lettere ved at komme inden for, end ved at komme bort igen. Det er mere end en Gang hændet, at Venner, der kom for at tilbringe en Torsdag-Aften dør, bleve både en og to Dage, ja, en enkelt endog engang hele tre Uger.

Om min Moders Indsats fortæller *Vilhelmine Dahlerup* i de oven for omtalte Mindeord bl. a. følgende:

»Hun forstod den Kunst at give uden at fordre eller ønske Tak, og var hun, som Helweg, tarvelig i sine egne daglige Vaner, så var dog intet for godt, når en syg Ven skulde have noget at styrkes ved. I den Retning blev hun en Dag forrådt ved et lille Vers, der kom op til »Fru Elise« fra den senere Pastor *C. J. Brandt* ved Vartov, der dengang boede som gift Kandidat i samme Hus som Helwegs. Verset lød således:

Jeg lever som den store Czar
Med Druer og med Østers.
Det kommer af, at Fruen har
Et Hjærte som en Søsters.

^{*)} »Den lille blå Bog« kaldtes den almindeligt.

»Jeg mindes også en Jul«, fortsætter *Vilhelmine Dahlerup*, »da flere a Brandts Börn vare syge, hvorfor de raske, til deres store Sorg, ikke kunde få Juletræ. »Fru Elise« fyldte da en stor, flad Hankekurv med Gaver og Julegodter til Börnene. Hanken og Kurven bleve pyntede med Grankviste og med Julelys, så den tog sig strålende juleagtig ud; men dog så »Fru Elise« tvivlende og bekymret på den. »Hvordan skal jeg få den ind, uden at de ane, hvor den kommer fra?« og: »Bare de ikke blive kede af den!« — det var al den Tak, den kære, ydmyge Sjæl tænkte på at høste for sig selv. Så fik vi da aftalt, at en af os skulde gå ned for at høre, hvordan det var med Börnene, og så sørge for, at Dören ikke blev låset, så at en anden kunde slippe ubemærket ind i Entréen med Kurven, som da stod der i al sin Glans, når den første skulde lukkes ud igen, medens den anden var smuttet lige så ubemærket bort, som hun var kommen med Kurven. Jeg behøver ikke at tilføje, at trods al Forsigtighed var der dog ingen hos Brandts, der var i Tvivl om, hvem der havde beredt Börnene denne Glæde.«

Til Stamgæsterne ved disse Torsdag-Aftener hørte først og fremmest *C. J. Brandt*. Han boede i Stuen og vi på 3. Sal, og Brandts sagde spørgende, at kun en Kridtstreg skilte os ad. Tidlig og silde vare vi sammen, men morsomt nok, var det altid på 3. Sal, vi mødtes. Desuden hørte *P. O. Boisen*, *Svend Grundtvig*, *Nutzhorn*, Fröken *Louise Recke*, *Ayditør Dahlerup* og Hustru, senere Oberst *Duus* og Hustru, den norske Billedhugger *Borch* og Hustru *Tora* med blandt dem, der sjældent svigtede ved disse Aftener, hvordan Vejret så end ellers var.

De ti År, Fader tilbragte i København, vare optagne af mange forskellige åndelige Arbejder. Foruden med Lærergerningen arbejdede han i den Tid særlig på sit Hovedværk »*Den danske Kirkes Historie*«, idet hele den Del, som omfatter Tidsrummet efter Reformationen, i disse År blev udgiven. Samtidig tog han ivrig Del i Drøftelsen af adskillige kirkelige Spørgsmaal og skrev en Mængde Artikler derom i »*Dansk Kirketidende*«, ligesom han bl. a. gennem en Række Artikler i »*Berlingske Tidende*« havde en væsentlig Del i, at der blev opført en Kirke på Nørrebro i København, den nuværende *St. Johannes Kirke*, der var den første af »de små Kirker«. Skuffelser undgik han dog ikke nu. I disse År konkurrerede han således om en Plads ved Københavns Universitet, men blev også her tilsidesat, og *Birkedal* mener, at Grunden var, at han som Grundtvigianer var en Torn i Øjet på *H. N. Clausen*, der den Gang næsten var Enehersker ved Fakultetet og blev støttet af Biskop *Mynster*, som var en lige så ensidig som bitter Modstander af hans Åndsretning. Det har sikkert været Fader en stor Smærte at måtte tage Afsked med dette sin Ungdoms lysende Håb. Ligesådan led han den Skuffelse ikke at blive valgt til Præst ved *St. Johannes Kirke*. Men alle Skuffelser havde på Fader kun den Virkning, som også hans Venner vidne, at han kun blev mildere og ydmygere under det alt sammen.

I Januar 1857 blev Fader kaldet til residerende Kapellan ved *St. Knuds Kirke* og Præst ved *Hospitalskirken* i Odense. Naturligvis blev Afskeden

fejret ved en Fest for Torsdagsvennerne. Et af mine første personlige Min-
der knytter sig netop til denne Fest, hvor »*De hellige Trekonger*« optrådte
og fremsagde en Afskedssang. Det var *Svend Grundtvig*, der var den ene
af Kongerne, og han havde taget sin Maskering så grundigt, at han havde
sværtet sig som en Neger. Sangen skyldtes ligeledes ham. Den lød således:

Hellig Trekongers Sang
til Dr. L. Helweg og Frue.

Guds Fred, god Aften en og hver,
Som her sig lader finde!
Guds Fred, god Aften dog især
Til Husbond og hans Kvinde!
Vi var hos dem den ganske Jul,
Nu træde frem vi af vort Skjul,
Dem vort Farvel at bringe.

I kender os igen vel brat
Alt fra vort første Møde
Ved Krybben i den stille Nat,
Vorherre lod sig føde.
Vor Lovsang mødtes da i Sky,
Som den vel mødes skal på ny
Ved Juletid ad Åre.

Guds Fred til dig, vor Husbond god,
Ad Åre vi dig gæste.
Til Verdens Strid skal Mandemod
— Vi ønske dig det bedste!
Til Lykke med din stærke Id:
At granske ud med største Flid
Vorherres Vej på Jorden.

Guds Fred til Dig, Du fromme Viv,
Vi end vil efterlade.
Det er din Lyst, det er dit Liv
At gøre andre glade.
Vi ønske Jer så mangt godt Ar,
Som Lind har Løv, som Hind har Hår,
Som Sand på Havets Bunde.

Det var en betydningsfuld Gerning, der væntede Fader i Odense, og
dog så det til en Begyndelse ud, som der også her skulde vente ham nye
Skuffelser. Hans Udnævnelse var bleven modtagen med blandede Følelser
i de kirkelige Kredse. Nogle mente, at »den hvidhårede Helweg«, som
man kaldte ham, havde været noget for stammende, når han tidligere havde
talt i Odense, og man vilde hellere have set hans Broder, Frederik Hel-
weg. Andre mente, at Fader var for lærd og fin en Mand til, at Småfolk
kunde have nogen Glæde af hans Forkyndelse, og at han ikke var egnet
til at forstå jævne Folks hjertelige Forhold.

Hidtil var det gået småt med Gudstjenesten i Gråbrødre Hospitalskirke.
Det havde næsten ikke været andre end Lemmerne, der søgte denne Kirke.

Palmesøndag blev Fader indsat i St. Knuds Kirke, og Langfredag indsatte han sig selv i Hospitalskirken. Den Dag var der i alt, foruden Hospitalets Befolkning, siger og skriver ni til Stede. Men dette blev snart anderledes. Man fandt hurtigt, at det var det bedste og hyggeligste Samlingssted, og dér, i den frit samlede Tilhørerkreds, blev det også Faders kæreste Sted at tale.

Hvad det var, der i særlig Grad gjorde, at der så hurtigt voksede en levende Menighed op omkring ham, er vanskeligt at sige. Birkedal har anden Steds, i sine »Personlige Oplevelser«, forsøgt at give en Karakteristik af Fader som Taler, og jeg gengiver denne:

»Han bæres, forekommer det mig, mere end almindeligt, af Åndens Vinger under Forkyndelsen af Ordet. Struktur og egentlig leddelt Tankebygning med tilsvarende Udvikling kunde man ikke søge i hans Prædikener; det var som en ustandselig Åndsstrøm, der bølgede frem, så ustandselig, at det sagdes om ham, at der hverken var Komma, Semikolon eller Punktum i hans Tale. Det var Bølgeslag, og hvad der måske var det bedste her, var Synet af ham på Prædikestolen: så helt fyldte Ånden hvert Træk, hver Mine og hver Fold i hans Åsyn, at han tit formelig lyste under det vingede Ord. Det samme gentog sig, når han hjemme eller anden Steds var stærkt optagen af det Æmne, han kom ind på« — — »Jeg har næppe kendt nogen,« skriver Birkedal, »der som han fik sit Åndsudtryk i sit Ydre således til at smelte sammen med Bevægelsen i hans Indre. Hans Organ var derimod i sig selv hårdt og disharmonisk. Første Gang man hørte ham, kunde det skurre i Øret. Men dette glemtes snart for Ordet, der udgik fra hans Mund, og hans Menighed sagde ofte, at de ikke vilde være denne hans Stemme, der var bleven dem så kær, foruden.«

Frem for alt var det måske i Studerekammeret, at Fader skulde søges. Om den åndelige Berigelse, som ikke mindst unge Mennesker kendte under deres Samtaler med Fader herinde, har jeg mangfoldige Vidnesbyrd. En af Vennerne fra den Gang, Pastor *Riemann* i Fakse, skriver således til mig:

»Da jeg var bleven Student og havde fået Skolestøvet rystet lidt af mig, da blev det i Ferierne hjemme i Odense jævnlige min Gang at besøge Helweg i hans Studerekammer. Jeg har siden, når jeg har tænkt tilbage på de mange, mange Gange, jeg har stået foran hans Skrivebord og haft svært ved at få sagt Farvel, bebrejdet mig selv, at jeg vist sinkede ham i hans Arbejde. Men han lod mig ikke mærke det, indlod sig med mig om alt, hvad jeg havde på Sinde, og gav mig nyttige Vink med Hensyn til min Læsning ved Universitetet og om Præstens Gerning. Der var det velsignede Gode ved Ludvig Helweg, at han lignede sig selv i sin daglige Færd og på Prædikestolen. Derfor faldt der også fra de År, da jeg som Student søgte ham, Lys tilbage over en Del af det, jeg havde kendt til ham, medens jeg endnu var Skoledreng.«

Blandt de Præster, som Fader særlig var knyttet til med Venskabsbånd, og som, når de kom ind til Byen, havde deres Tilhold i Præstegården,

kan nævnes *Melbye* fra Asperup, *Koefoed* fra Sønder Nærå, *Svejstrup* fra Vejen, *Leth* fra Middelfart, *Birkedal* fra Ryslinge og *Svendsen* fra Jellinge. Når disse Præstevener besøgte os, førte de åndelige Samtaler inde i Studereværelset, men disse Samtaler blev førte for lukkede Døre og kom ikke de øvrige i Huset til Gode.

Men når Søndagsgæsterne *Selmer*, *Heiberg* og *Gregersen*, Overlærer *Leffli*, Fuldmægt. *Bruhn*, Kaptajn *Jensen* og *Morten Bredsdorff*, alle med Hustru, samledes til en ganske jævn Middag, så fortalte Fader ofte efter Middagen Verdenshistorie for dem allesammen.

Fader kunde også, når han »var oppe«, komme med mange spøgefulde og muntre Indfald. Betegnende for hans Lune er en Anekdote fra hans senere År. Under et politisk Møde i Odense havde han sammen med et Par Meningsfæller af og til afbrudt Modstanderen (Stiftsprovst *Damgaard*) med nogle spøgende Bemærkninger. Denne, der var tør og kedelig, blev til sidst irriteret og sagde: »Ja, det er let nok at stå og sige Vittigheder!« — »Så sig én!« råbte Fader op til ham, en Bemærkning, der vakte Jubel i Forsamlingen, men kun gjorde Taleren endnu mere konfus, end han forud var.*)

Ved Juletid kom Præstefamilierne til Byen, således Fru *Birkedal* med sine Døtre, for at gøre Indkøb, og de bleve da ofte i Præstegården både en og to Dage.

Som i København blev vort Hjem i den hyggelige Præstegård på Gråbrødretorv også Samlingsstedet for en talrig Skare af Venner. Også her var det Torsdagen, der var valgt som den særlige Samlingsdag, og også her blev Sangen dyrket, måske endda i endnu stærkere Grad end i København.

Skønt, som sagt, hverken Fader eller Moder vare særlig musikalske, var det dog væsentligst om Sangen og Musiken, man samledes. Fader betragtede Sangen som et af de bedste Midler til at vække Sansen for åndeligt Liv hos Menighedens Medlemmer. Han så det som et Led i sin Præstegerning at få Sangen frem, for gennem den at komme sin Menighed nærmere. Og således gik det til, at han, den umusikalske, dog fik sin Betydning for hele Sanglivet i Odense i de Dage.

Under Organist *Engdorffs* Ledelse indøvedes i Præstegården de skønne Melodier til Grundtvigs nye Salmer, og Menighedssangen svulmede, som den aldrig har svulmet før i Odense, først i Hospitalskirken og derefter i St. Knuds Kirke. Også for den mere kunstneriske Side af Sangen havde Fader Sans, og til Torsdag Aftnerne samledes en Mængde Gæster, der med Cand. theol. *Morten Bredsdorff* som Dirigent indøvede en Mængde flerstemmige Sange, ja endog vovede man sig frem til større Musikværker som »Elverskud« af Gade, »Liden Kirsten«, »Dryadens Bryllup« og lignende. Om disse Torsdag Aftener skriver en af Deltagerne, fhv. Sparekassedirektør *Hans Møller*, til mig:

*) Den samme Historie fortælles også om *Birkedal*.

»Hvilken Sum af glade Minder knytter sig ikke til disse Torsdag Aftener! Og de, der vare så lykkelige at være med og endnu ere i Live, ville sikkert være enige om, at det var forunderlig festlige Timer, som aldrig ville gå ad Glemme.«

Disse Aftener begyndte i Året 1865, da Ludvig Helweg var Lærer ved en lille Privatskole. I Præstegården boede da Cand. theol. *Morten Bredsdorff*. Han var meget musikalsk, spillede godt Klaver og havde en smuk Sangstemme. Helweg opfordrede ham til at forsøge at samle et Kor af unge Mænd og Kvinder og med dem at indøve Korsange. Bredsdorff gik ind herpå og fik snart samlet et Kor af Bekendte og Venner, med hvem han indøvede flerstemmige Sange, og dette Kor samledes så hver Torsdag Aften Kl. 7 i Gråbrødre Præstegård og tilbragte der hele Aftenen til Kl. 10, kun afbrudt af Aftensmåltidet. Da man senere gav sig i Lag med større Korværker som »Elverskud« og »Liden Kirsten«, måtte Koret udvides og udgjorde inden længe en Snes Stemmer. Bredsdorff dirigerede og akkompagnerede og sang af og til en Solostemme. Det var ikke altid let for ham at passe det altsammen, men når det kneb, lod han Akkompagnementet et Øjeblik hvile, og, strygende sit lange Skæg, udførte han sit Solo-Sangparti. Om det end ellers kunde være vanskeligt at faa Solopartierne godt besatte i store Sangspil, var Resultatet dog i Reglen særdeles tilfredsstillende. Og om end en stræng Kritiker kunde finde noget at indvende mod Sammensangen, — i det store og hele var den dog en Nydelse, og Deltagerne havde det store Udbytte at lære de dejlige Musikværker grundigt at kende.

Der var Feststemning over disse Sangaftener, som desuden oplivedes af en talrig Tilhørerkreds. I Reglen kom Slægt og Venner ubudne, men vel vidende, at de vare såre velkomne, ti gæstfriere Vært og Værtinde end Pastor Ludvig Helweg og hans elskelige Hustru, »Tante Lise«, fandtes ikke let, og man var sikker på at blive modtagen med et mildt Smil og Velkommen af dem bægge. Også for Fru Helweg vare disse Aftener til stor Glæde, skönt det dog var på hende, det største Arbejde hvilede, for så vidt som hun sørgede for Beværtningen til dem alle. Det var ikke så lige en Sag, da der undertiden kunde være 30—40 Mennesker samlede ved Aftensmåltidet, der bestod af Smørrebrød og Tè; men »Tante Lise« syntes at befinde sig bedst, »når der var rigtig mange.«

I 1867 blev der holdt stor Sangfest i Odense. Det var Lærer *Wittrup*, der havde gjort Begyndelsen, og Fader optog Tanken og fik den gennemført i langt større Udstrækning end fra først påtænkt. Torsdags-Foreningen blev forstærket, og skönt Fader i Forvejen var spændt godt for med Arbejde både i Menigheden og på Skolerne, var det alligevel ham, der i Komitèen udførte hele Arbejdet. Og der var nok at tage fat på. Der var 300 Sangere, som skulde indkvarteres. Der skulde opslås Skure i Kongens Have og i Fruens Bøge, hvor Sangerne skulde have deres Plads. Der skulde trykkes Sange og meget andet. Men Fader overkom det altsammen — og så kunde han endda på Stævnets sidste Dag tale til den forsamlede

Mængde i Fruens Bøge, uden at det kunde mærkes, at han var overanstrengt.

I Foråret 1873 døde min Moder. Enhver, der mindes, hvad hun fyldte i vort Hjem, forstår også Sorgen, der fulgte med hendes Bortgang. Fader sørgede, men han bukkede ikke under for Sorgen. At han havde endnu både Livsmod og Livskraft, aflagde han Vidnesbyrd om ved de to store almindelige Vennemøder, der bleve afholdte i Odense 1873 og 1874. Som ved Sangfesten, var Fader også her Drivfjederen, og med den største Energi arbejdede han på, at alt skulde gå så godt som muligt. Ved Mødet 1873 indledede han med en Prædiken om den blodsottige Kvinde, hvorefter han selv overtog Hvervet som Ordstyrer, idet han mindede om, hvad Grundtvigs Mening med Vennemøderne havde været: at de skulde være et »Fremskridt på Fredens Vej«, stilende mod at holde Fred ikke alene indbyrdes, men så vidt muligt med alle Mennesker og med alt menneskeligt i Tanke, Ord og Gerning.

I vort Hjem, hvor Pladsen efter Moder stod tom, rykkede min Faders Søster, *Henriette Helweg*, »Faster Jette«, som vi kaldte hende, ind og styrede Huset. For Fader, for min Broder og mig var hun lutter kærlig og forstående Omsorg, og det var ikke alene os to Brødre, der kom til at nyde godt af Hjemmet i disse År. En hel Skare af Ungdom rykkede ind. Flere af dem bleve helt optagne i Familien som Husfæller, medens de gik i Latinskolen eller på anden Måde bleve uddannede i Odense. Til denne Kreds hørte min senere Svigerinde *Agnes Spur*, der fra Høsten 1868 var som en Datter i Huset, senere to Fættre, Sønner af Frederik Helweg, en Søn af Apoteker Heiberg i Ringkøbing, desuden Sønner af de fynske Sognepræster Johs. Clausen, Jacob Helms, Grove Rasmussen, Dr. Holger Rørdam, en Søn af Købmand Gylling på Samsø og endelig en Søn af Enkefru Krag i Odense. Jeg tror, at så mange af disse, som endnu ere i Live, alle bevare det gamle Hjem på Gråbrødretorv i et kærligt Minde.

Ved Faders Jubileum blev der foræret ham et stort Maleri af C. Dalsgård. Det var Venner, ikke alene fra Fyn, men fra hele Landet, som havde slået sig sammen for at forære ham dette Billede som en Tak for hans Virksomhed ved Vennemøderne og hans Arbejde som Banebryder for den Grundtvig'ske Livsanskuelse i vort Land.

Motivet til det smukke Billede var hentet fra det hos Saxo berettede Sagn om Kong Hadding og den gamle Kvinde, der var hans Vejviser på en lang Vandring, indtil de kom til et Sted, hvor Vejen spærredes for dem af en Mur, der var meget vanskelig at komme over. Så vred hun Hovedet af en Hane, hun havde med, og kastede den over Muren, og straks hørte de den gale som Vidne om, at den igen var lyslevende.

Som det fremgår af Maleriet, lægger Kvinden den venstre Hånd skærmende om Haddings Skulder, medens hun med den anden peger mod Muren og siger: »Hører du Hanegalet? Vel er på denne Side Muren alt levende viet til Døden, men på den anden Side vågner Livet på ny«. Hele Haddings Skikkelse viser den højeste Grad af Undren, og

Udtrykket i hans Ansigt, der ligesom lyser af Genskinnet fra Gravens hvide Lilje på den gamle Kvindes Bryst, giver tydeligt til Kende, at han begynder at ane noget om, at der er Liv bag Dødens Mur.

Når Faders Venner havde valgt netop dette Æmne til Jubileumsgaven, havde det sikkert dybere Betydning, og det ligger nær at opfatte det som en Tak fra Giverne til Fader for, hvad han gennem sin Forkyndelse havde hjulpet dem til: at finde Hvile i Troen på Livet efter Døden.

Også på mange andre Måder blev der ved Jubileet vist Fader Opmærksomhed. Således fik han foræret en Gengivelse af Altertavlen i Hospitalskirken, en Sølvkande med Billeder fra Kirken, og hele Ugen igennem strømmede Blomster ind i Præstegården. I Hospitalskirken blev holdt en lille Højtidelighed, hvor der blev sunget en Sang af Morten Eskesen. Jeg gengiver et af Versene:

»Femogtyve År så fage
Rundne er i dette Hus,
Her hos fattige og svage
Tændtes Åndens Blus;
Himmelporten kendtes åben.
Åndens Vingeslag
Over Dåben
Herrens Dag.«

Nu nærmede det Tidspunkt sig, hvor det, som Birkedal kalder Faders »Naturstjerne«, var i Nedgang, men hvor til Gengæld hans »Nådestjerne« var i stadig Opgang. Fader var på forskellig Måde bleven svækket, og ikke mindst var hans Hukommelse taget stærkt af. Det var smærteligt at se, hvordan Fader stadig klamrede sig til Håbet om, at det skulde blive bedre. Han vilde ikke slippe sin Gerning, men stolede på, at Herren vilde give ham ny Kraft til at udføre den. »Jeg er jo din Tjæner og vil gå dit Ærinde,« bad han. Men lidt efter lidt mærkedes det alligevel, at Kræfterne vare i stadig Aftagen. Uforglemmeligt, ikke mindst for os Börn, var det at sé, hvordan Menigheden, trods Faders Svaghed, med dobbelt Kærlighed slog Kreds om ham i disse År. Fader kunde kun læse sine Prædikener op, og selv dette kunde det til Tider knibe med, men Menigheden indfandt sig lige så talrig, som da han stod i sin fulde Manddomskraft.

Til sidst måtte Fader give tabt og søge sin Afsked fra den Gerning, han elskede over alt andet. Af Afskedsgudstjenesten i den lille Hospitalskirke har Vilhelm Birkedal givet en lille Skildring, som jeg tror, bedre end hvad jeg kunde fortælle, afmaler den Stemning, der rådede i Kirken, og de Følelser, hvormed Menigheden sagde Farvel til sin gamle Præst.

»Ved Afskeden med Menigheden i den lille Hospitalskirke, hvor hulkende Mænd og Kvinder og dyb Smærte i alles Åsyn gav Højtideligheden et for mig uforglemmeligt Præg, var også jeg til Stede og talte til min kære Ven mit sidste Kærlighedsord, tillige med hans Kapellan Koch, Hey fra Alminde og Pastor Leth fra Middelfart. Usigeligt gribende var det, da Helweg, som ikke kunde holde nogen Afskedsprædiken, dog til sidst trådte frem i Kordören og vilde i det mindste for sidste Gang lyse Velsignelsen

over sin dyrebare og trofaste Menighed. Men han kunde ikke. Hukommelsen svigtede ham, så selv disse få Ord bleve borte for ham.

Da lagde Pastor Koch sin Arm om den udtjænte Præsts Hals og lyste Velsignelsen i hans Sted, og jeg tænker, at ingen af de tilstedeværende nogen Sinde glemmer dette Øjeblik.«

Nu skulde Fader bryde op fra Odense, der i så mange År havde været hans Hjem. Tanken om at henleve sine sidste Dage på Frederiksberg, hvor han havde fået en Lejlighed, og hvor Møblerne nu bleve flyttede over, fyldte ham med en vis vemodig Glæde. Ikke mindst glædede han sig til at samles med Venner ved Festen i Anledning af 100 Årsdagen for Grundtvigs Fødsel. Han tog under Flytningen midlertidig Bolig hos sin Ven, Landinspektør *Hempel* i Højstrup, lige uden for Odense. Her syslede han med nogle Prædikener, der skulde optages i en senere udkommen Prædikensamling, men han tilbragte også adskillig Tid ude i den smukke Have på et Sted, hvorfra han kunde sé ud over den By, hvor han var født, og hvor han havde fået Lykke til at udføre en så velsignelsesrig Gerning.

Den 5. September 1883 skulde Afrejsen til København finde Sted. Vognen holdt uden for Døren, og Fader stod rejseklædt med Rejsetasken i sin Hånd, rede til at sige Farvel til de mange Venner, som havde samlet sig om ham.

»Nu er jeg rejsefærdig!« sagde han stille og vemodigt.

Det var de sidste Ord, Fader talte, og de fik en dybere Betydning, end både han og de, der stode omkring ham, anede. Han var rejsefærdig — også til den sidste, store Rejse. Netop som han vilde række Hånden frem til en af Vennerne for at sige Farvel, sank han pludselig sammen. Kun få Øjeblikke efter udåndede han, medens det Smil, som alle vi, der stode ham nær, elskede så usigelig højt, endnu lå over hans Læber.

Fader havde fået Lov til at gå bort dér, hvor han havde levet, og hvor han stod omgivet af alle sine trofaste Venner.

To Dage efter samledes på Højstrup en lille Skare af hans Venner. Her talte Sognepræst *Hey* og Stadslæge *Helweg*, hvorefter Ligvognen, efterfulgt af et langt Vogntog, kørte ham til Gråbrødre Præstegård, hvor hans gamle Havestue var indrettet til et midlertidigt Ligkapel. Her talte Pastor E. Koch, og også jeg sagde nogle Ord.

Den 12. September fandt Jordfæstelsen Sted. Ved den talte blandt andre Stiftsprovst *Damgaard*, *Frederik Helweg*, *Vilhelm Birkedal*, *Ludvig Schrøder* og Sognepræst *Svejstrup*.

I »Dansk Kirketidende« fandtes nogle få Uger efter et Mindedigt. Jeg gengiver nogle af Versene og lader dem stå som Afslutning på dette Forsøg på at give et Billede af min elskede Fader.

Herren han talte til Tjæner sin:

»En Gerning har Du at øve.

Ja, pege du skal på Vejen min,

Som troende Vidner må prøve.«

— Så stille han røgted den Gerning.

Tjæneren takked sin Herre god,
Han kendte jo Herren så nøje
Og vidste, hans Vilje man ej står imod,
Han har både Øre og Öje,
— Så stille han røgted sin Gerning.

Han bad kun Herren at styre for ham
Både Mund og Pen, som han vilde;
Han vidste, i Verden ej lever den Mand,
Hvem Selvklogskab ej fører ilde.
— Så ydmyg han optog sin Gerning.

Det følte vi alle, som lytted med Lyst,
Når tænksomt og varmt han viste,
Hvor Herren han styrer så stærkt og så tyst,
At vi og hans Almagt lovpriste.
— Så kærlig han øved sin Gerning.

UDGIVET AF ODENSE HØJSKOLEFORENINGS BESTYRELSE

SAMLET AF JOHANNES NIELSEN, ODENSE

OMSLAGET TEGNET AF OVERLITOGRAF PETER HENRIKSEN, ODENSE

OPLAG: 800 EXEMPLARER

TRYKT I ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

